Proletari din toate țările, uniți-vă!

REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 26 (374)
Sîmbătă,
28 iunie 1969
8 pagini — 1 leu

Atașament și răspundere

Tezele și proiectul de Directive ale celui de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român sînt dezbătute în întreaga țară, cu cel mai viu interes și cu o impresionantă participare. Dezbaterile angajează deopotrivă atît munca tuturora, cît și responsabilitățile de înaltă ținută civică, a fiecăruia pentru îndeplinirea obiectivelor societății noastre socialiste.

Unitatea în jurul Partidului Comunist Român, a politicii sale interne și externe, reiese cu limpezime din aceste dezbateri, constituind o expresie vie a drumului de neabătut de la idealurile socialiste, a demnității cu care poporul nostru condus de comuniști înțelege să-și împlinească propriile rosturi, să dea o contribuție reală, sinceră, constructivă, continuă la prietenia și prestigiul țărilor socialiste, la respectul între popoare, la pacea și progresul lumii contemporane. Scriitorii, cum e și firesc, ca unii ce fac parte dintre mesagerii spiritualității poporului nostru, participă activ prin cuvîntul lor, la aceste dezbateri cetățenești, mărturisindu-și totodată responsabilitatea lor socială de oameni ai condeiului, de conștiințe vii, angajate în dezvoltarea culturii noastre.

În spiritul acestei dezbateri ideologice și politice, scriitorii, întruniți în adunare generală a organizației de partid a Uniunii și-au afirmat profundul lor atașament față de principiile științifice creatoare ale *Tezelor* și proiectului de Directive. Discuțiile care au avut loc, au subliniat rolul de neprețuit îndreptar al acestor documente în toate sectoarele vieții noastre sociale, în dezvoltarea acelui climat cu adevărat democratic al schimbului liber de opinii, al responsabilității față de destinele țării. *„Pentru dezvoltarea gîndirii creatoare — se spune în Teze — a spiritului novator în teorie, partidul nostru va intensifica și extinde dezbaterile ideologice, confruntarea de opinii, schimbul de idei. Rigoarea teoretică, exigența ideologică — absolut indispensabile în condițiile societății noastre — nu exclud ci, dimpotrivă, presupun dialogul, confruntarea liberă a părerilor, în spirit științific — singura cale de clarificare a problemelor, de relieiare a adevărului, de afirmare a pozițiilor și ideilor avansate"*. Un astfel de schimb liber de păreri a avut loc în adunarea generală a scriitorilor comuniști asupra realităților vieții literare, asupra stadiului actual al literaturii noastre, asupra necesităților de îmbunătățire a formelor de manifestare a activității scriitoricești, în strînsă legătură cu înnoirile culturale ce ne stau în față. Restructurarea sistemului editorial inițiată și sprijinită de conducerea partidului nostru, a fost una din chestiunile care a stat în atenția dezbaterilor. Au fost sugerate inițiative practice care să ducă la un dialog mai fertil cu Comitetul de Cultură și Artă privind realizarea Editurii Uniunii Scriitorilor O confruntare de opinii de real interes a avut loc în ceea ce privește revistele literare, necesitatea continuei lor îmbunătățiri și a unui contact mai larg cu publicul cititor. Numeroși scriitori au luat cuvîntul în sprijinul promovării și pe mai departe a unui climat de viață literară activă, propice dezvoltării creației și talentelor, în care să nu-și facă loc exclusivismul, intoleranța, superficialitatea și diletantismul Un climat în care seriozitatea profesiei de scriitor, exigența artistică pătrunsă de o înaltă răspundere social-politică să se impună și să-și dea roadele cuvenite, subliniindu-se că o astfel de înțelegere a muncii omului de condei va lăsa tot mai puțin loc atît vederilor înguste, dogmatice, intolerante, cît și evazionismului literar. Un efort comun — au arătat participanții — trebuie depus pentru dezbaterile de idei, pentru un schimb mai viu de păreri asupra literaturii contemporane Un ecou bine-meritat au avut opiniile care au susținut importanța acelor analize critice care discută și vor discuta nu numai modalitățile și diversitățile de formulă artistică, ci și substanța cărților de literatură, problematica lor, chestiune de prim ordin în stabilirea criteriilor de apreciere a valorii și a noutății autentice.

Printre inițiativele imediate propuse în adunare s-au evidențiat acelea care privesc participarea scriitoricească directă, la activitățile cultural-cetățenești din preajma Congresului al X-lea al Partidului și cu prilejul aniversării a 25 de ani de la eliberarea patriei noastre.

Dezbătînd Tezele, luînd în discuție o serie de probleme obștești și de breaslă, scriitorii și-au manifestat și de astădată puternicul lor atașament față de partid, răspunderea lor socială și artistică.

LUCEAFĂRUL

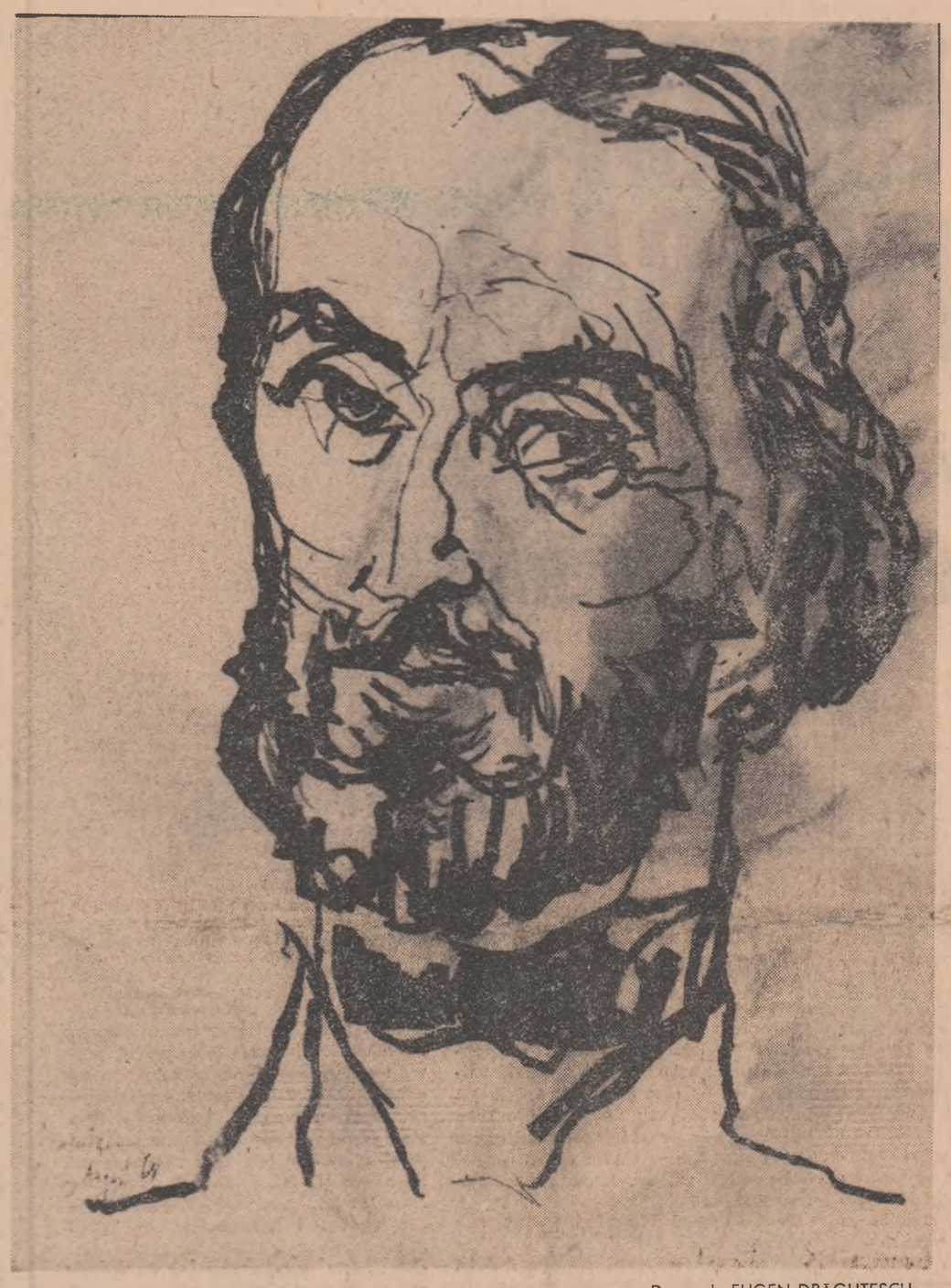

NICOLAE BĂLCESCU — Desen de EUGEN DRĂGUȚESCU

TELEGRAMĂ

COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Secretar General al C. C. al P. C. R.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

În spiritul practicii democratice a partidului nostru, privind consultarea maselor asupra problemelor fundamentale ale politicii țării, Adunarea generală a organizației de partid a scriitorilor din Capitală, întrunită în ședință extraordinară, a luat în dezbatere Tezele și Directivele C.C. al P.C.R., care pregătesc cel de al X-lea Congres al partidului. Scriitorii văd în aceste documente, de o excepțională însemnătate, o garanție sigură pentru înfăptuirea înaltelor idealuri, ale poporului român, pentru ridicarea economiei, științei, culturii, pentru perfecționarea continuă a democrației în întreaga noastră societate socialistă. Profund angajați în crearea unei literaturi militante inspirată de ideile luminoase ale umanismului socialist care să contribuie la maxima înflorire a personalității umane, scriitorii găsesc în Tezele C.C. al P.C.R. pentru Congresul al X-lea, o expresie a propriei lor răspunderi și fidelități față de destinele națiunii române, o expresie a datoriei lor sacre, aceea de a rămîne consecvent mesageri ai spiritualității poporului nostru, condiție fundamentală a unei creații valoroase, trainice originale.

Tezele C.C. al P.C.R. reflectă tot ce există mai autentic și mai creator în gîndirea și în forța de muncă a poporului nostru, iubitor de pace, independență și progres, ele constituie noi izvoare de energie pentru toți oamenii de litere din țara noastră.

Însuflețiți de înaltele idealuri ale marxism-leninismului, de spiritul profund internaționalist al partidului nostru, care proclamă dreptul fiecărui popor de a-și urma drumul său propriu în istorie, scriitorii din patria noastră socialistă, români, maghiari, germani și de alte naționalități, sprijină cu toată dragostea și cu toată abnegația politica înțeleaptă a Partidului Comunist Român, politică realistă, de mari perspective cu un răsunet adînc în inimile tuturor celor care muncesc. Acest spirit viu și înnoitor al politicii partidului nostru este în același timp un reazăm de nădejde pentru victoria socialismului și comunismului mondial, în condițiile istorice complexe pe care le trăiește lumea contemporană.

Pentru tot ceea ce Partidul, Comitetul său Central și Dumneavoastră personal, mult iubite tovarășe Ceaușescu, realizați spre binele și prosperitatea patriei noastre socialiste, pentru fermitatea de neclintit pusă în slujba îndeplinirii acestor scumpe idealuri, vă încredințăm că noi, scriitorii, ne vom desfășura în continuare munca noastră, cu entuziasm și cu tot simțul de răspundere.

Vă urăm, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, sănătate și fericire, asigurîndu-vă de întregul nostru devotament și de încrederea noastră fierbinte în realizarea mărețului program de dezvoltare a patriei noastre.

Adunarea Generală
a Organizației de bază
a Uniunii Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Atelier XXV

Sens figurat și sens literal

În ceea ce privește poetica — fie că e vorba de cea implicită într-o activitate de creație, fie de cea teoretic explicită, — meditația asupra funcțiilor și limitelor limbajului a jucat totdeauna, și în chip firesc, un rol dintre cele mai importante. Cu toate acestea, epoca modernă — ale cărei inceputuri pot fi situate în preajma și în cursul desfășurării fenomenului romantic — înseamnă pentru poetică o substanțială întărire a „conștiinței lingvistice"; întregul statut clasic al limbajului e răsturnat : cuvîntul poetic nu mai e un simplu mijloc de **imitație** a naturii, el **produce o nouă natură** în procesul propriei sale produceri. Poezia nu mai recurge la limbaj, ca la un instrument, ci intră **în** limbaj, în dinamica lui internă, căutînd să-i reveleze forțele genetice și resursele.

Făcînd o analogie specială, care-și are, de altfel, justificările ei istorice, limbajul poetic îi apare clasicului, față de limbajul comun, ca mai **înalt.** Anticii și acei care i-au urmat au resimțit diferența între limbajul obișnuit, prozaic, și cel poetic nu ca pe o diferență de natură, ci doar ca pe una de grad : să ne gîndim la implicațiile bine cunoscutei concepții clasice a nivelurilor stilistice, care distinge între **vorbirea joasă (sermo humilis, sermo pedester)** și felurile de vorbire mai înaltă, pînă la **sermo gravis** sau **sermo sublimis,** prezente în genurile superioare ale poeziei. În astfel de coordonate, tradiția clasică a produs, sub forma nenumăratelor tratate de poetică și de retorică, o codificare a variatelor posibilități și registre ale limbajului, în lumina unei concepții generale marcat normative. Încercînd să închidem o evoluție bogată și diversă într-o formulă sintetizatoare, putem spune că din unghi clasic limbajul poetic apare esențial ca **limbaj figurat,** de unde constanta preocupare a retoricienilor de a defini și exemplifica diferitele „figuri de vorbire" sau „figuri stilistice". Această trăsătură e în doctrina clasică mai importantă chiar decît faptul că poezia presupune o **organizare metrică** a discursului : căci și un discurs nonpoetic poate adopta tiparele versului, cum arată Aristotel, amintind numele lui Parmenide. Folosirea resurselor limbajului figurat (tot Aristotel vedea în transferurile de sens operate prin **metaforă** caracteristica poeziei), dă vorbirii poetice o direcție **ascendentă :** drumul e de la particular la general, de la **literă** la **spirit,** de la **jos** la **înalt.** O asemenea împrejurare e în deplin consens cu implicațiile celebrei teorii aristotelice a verosimilității, exemplificată prin comparația între istorie (care povestește ceea ce s-a întîmplat) și poezie, a cărei valoare filosofică superioară o constituie faptul că ea înfățișează ceea ce s-ar **fi putut întîmpla,** în marginile verosimilului. Din perspectiva idealului clasic, înălțimea discursului poetic nu vine decît rareori (și atunci doar accidental) în contradicție cu demersul logic al gîndirii. E adevărat că în planul strict al expresiei verbale, datorită constrîngerilor metrice la care e supus, i se acordă poetului anume „licențe", cu condiția să nu abuzeze însă de ele.

Așadar poezia, corespunzător obiectului ei (acela de a **imita** diferite acțiuni omenești), folosește un limbaj care în formele lui cele mai înalte (forme ce se întîlnesc în genurile superioare) se deosebește de limbajul comun din aproape toate punctele de vedere, cu o singură excepție de seamă : ambele sînt guvernate de legile aceleași **logici.** Libertățile de care se bucură poetul în această privință rămîn irelevante. De aceea, cum se poate exemplifica recurgîndu-se la oricare dintre tratatele de retorică tributare concepției clasice, este oricînd posibilă **traducerea** limbajului poetic (cu „figurile" lui) în limbajul obișnuit al prozei. **Aceleași** gînduri și **aceleași** sentimente pot avea expresii diferite. Ne aflăm, de fapt, în fața concepției clasice a distincției între **conținut** și **formă.** Un același conținut poate „îmbrăca", după necesități, împrejurări, convenience etc., diferite forme.

Ideea că funcționarea limbajului poetic presupune o altă logică decît aceea pe care se bazează vorbirea prozaică marchează una dintre cotiturile esențiale în istoria conceptului modern de poezie. A postula existența unei logici a poeziei, distinctă de logica prozei, înseamnă, între altele, a susține **specificitatea absolută** a limbajului poetic, ireductibilitatea simbolurilor lui la simbolurile limbajului comun. La capătul unui lung proces istoric, poezia modernă (cel puțin una dintre direcțiile ei) va împinge intoleranța față de vechea și prea încăpătînata prejudecată clasică a traductibilității limbajului poetic în limbajul obișnuit pînă la refuzul oricărui sens al expresiei poetice care să rezide în altceva decît în însăși **litera** ei. Poetul spune numai ce spune, nimic altceva. Se ajunge astfel la afirmarea (cu substrat polemic adeseori, dar cu incalculabile consecințe în ceea ce privește înțelegerea poeticului) **literalității** absolute a limbajului în poezie. Cum observă unul dintre „noii critici" francezi, membru al grupului **Tel Quel** — e vorba de Gérard Genette : „Literalitatea limbajului apare astăzi ca ființa însăși a poeziei și nimic nu este mai supărător pentru adeptul acestei păreri decît ideea unei traduceri posibile, a existenței unui spațiu oarecare între litere și sens. Breton scrie : «Roua cu cap de pisică se legăna» : prin aceasta înțelege că roua are cap de pisică și că se legăna"*.

Din unghiul de vedere al limbajului poetic, drumul poeticii moderne (cu numeroasele lui sinuozități), se îndepărtează constant de concepția clasică a poeziei ca limbaj figurat, pînă la atingerea punctului antipodic al purei literalități Aceasta nu înseamnă, cum s-ar putea crede (luîndu-se drept punct de plecare poezia de avangardă sau cea experimentalistă), negarea oricărei rigori, iminența arbitrarului. Așa cum limbajul ascendent figurat forma una dintre exigențele generale și elementare ale discursului poetic (semnul „poeticității" lui), în lirica modernă „poeticitatea" e reprezentată în primul rînd de norma literalității. Oricît de surprinzător ar părea, literalitatea își află nu un contrariu, ci un complement în cealaltă normă fundamentală a poeticii moderne (luată în înțelesul cel mai larg): polisemia sau ambiguitatea sau plurivalența semantică. Acest joc presupune o explorare și o perpetuă recreare a resurselor și tensiunilor limbajului, în deplină conformitate cu spiritul dialecticii moderne a **diferenței și repetiției,** dincolo de orice dialectică a opuselor, dincolo de circuitul negativității ca și de acel al identității (cf. Gilles Deleuze **Différence et répétition,** P.U.F., 1968). Posibilitatea îmbinării caracterului repetitiv al literalității cu acel esențialmente diferențial al ambiguității este sugestiv pusă în lumină de o celebră frază a lui Rimbaud care, întrebat de mama sa ce a vrut să spună în **Une saison en enfer,** a dat următorul răspuns paradoxal: „Am vrut să spun ceea ce am spus, literal și în toate sensurile". Literalitatea trebuie înțeleasă ca însuși conținutul ambiguității : litera se repetă deghizîndu-se într-o multiplicitate indefinită de sensuri, care nu sînt, la urma urmelor, decît niște simulacre ; poeticul devine astfel un cîmp de manifestare a „eternei reîntoarceri".

Matei CĂLINESCU

* Gérard Genette ; *Figures (Essais),* Seuil ,Coll. Tel Quel, 1966. p. 206.

JURNAL DE POET

Ulvinei

I

Numind lumea o stăpînesc, gîndind-o însă o pot lăsa moștenire. Astfel sîntem noi astăzi moștenitorii unui curios tezaur spiritual care ne copleșește și de care cercăm să ne eliberăm. Detașarea de această moștenire poate fi în realitate obținută numai în măsura în care ea nu mai poate hrăni si potoli setea căutătorului. Cum pot eu astăzi punînd o întrebare metafizică să nu pun o întrebare istorică? Ce poate fi spus, ce nu s-a spus? Iată eu exist cu lumea de idei și frămîntări, de bucurii și suferințe ale mele. Socot numai ale mele, absolut personale, cu implicațiile lor care n-au mai fost niciciînd și vor pieri odată cu mine. Cu toate acestea un logician fost sau prezent poate să-mi spună că intru și eu într-o categorie, într-un gen, că anume cazul meu este deja explicat istoric și că nu-i nici-o noutate existența mea. În ce măsură am eu dreptul ca unicat la existență? Sînt eu un unicat? Și dacă da, față de cine? Cine îmi alimentează mie această zilnică noutate a lumii și a ființei mele? Căci iată bag de seamă că nicidecum cultura ori noțiunile.

Și la urma urmei ce-am moștenit dacă de această moștenire, după cum iar am băgat de seamă — nu-mi mai aduc aminte?

Iată stau ca de attîtea ori în ședere departe de oraș cu o singură carte ce o iau mereu cu mine ca să fie deși nu o deschid mai niciodată pentru că nu am nevoie. Stau aici pe banca asta de lemn cu fața spre luminișul poienii către seară după ce am uitat speculațiile de la universitate, fețele colegilor și întrebările lor și noutatea profesorilor.

De ce profesorii se uită atît de repede? Ce este esențial din toată treaba asta? A trebui să fiu, a încerca să fiu cînd deja sînt, este un non sens.

E nevoie să fiu **altceva?** Cine mă poate convinge de asta?

Și în cîte feluri pot fi? Pot fi în mai multe feluri și toate să fie esențiale? Poate fi esența împărțită? Esența poate viețui în mai multe canale cu aceeași forță? Există ceva secundar pe lîngă ceea ce-i esențial. Ce rost are dar acest secundar? Existența lui nu sărăcește, umbrește esența? De unde luăm esența? Se dă esența, o primim sau există în sine din sine pentru sine?

Clar este că una este **dezvoltarea** de care vorbește Hegel, anume fiecare nou sistem îl repetă pe cel vechi adăugind ceva și alta este **creșterea.** Dezvoltarea merge spre înflorire și decădere apoi, însă despre creștere se ivește o altă poveste.

*

De ce mă socot eu dator cu un răspuns? De ce întrebările mele sună deja ca un răspuns la o întrebare imemoriabilă?

Să fie omul tocmai posibilitatea unui răspuns? Tot ce mă înconjoară mă întreabă, tot ce văd, aud, știu, cunosc, visez, sînt întrebări al căror răspuns îl amîn de pe o zi pe alta. Oare ce-i cu această amînare, dacă nu imposibilitatea unui răspuns clar? Cine poate răspunde clar în așa fel încît răspunsul însuși să nu fie o întrebare asupra întrebării? Răspunsul oare este necesar, este partea mea de a răspunde? Căci eu ce întreb? Ființa mea îmi spune că eu, omul, nu sînt o întrebare ci posibilitatea unui răspuns. Din moment ce pot bănui întrebarea înseamnă că a fost pusă deja, înseamnă că nu poate veni decît umbra răspunsului și că viețuim în ezitarea răspunsului. Prin mine nu se întreabă fiindcă nu s-ar ști răspunsul, atunci n-ar fi posibilă întrebarea, ci fiindcă se încearcă întărirea și bucuria răspunsului. Această libertate întru răspuns va rămîne pururi o taină.

Vreau să spun că existența plenară se realizează pe alte coordonate decît cele prestabilite de mintea umană. Categoriile lui Kant nu-mi sînt de nici un folos cînd îmi aduc aminte de moarte.

Ion ALEXANDRU

CRONICA LITERARĂ

dinu pillat

MOZAIC ISTORICO-LITERAR

Caracterul „mozaical" pe care-l anunța ca premisă autorul, urmărind probabil să prevină sau să dirijeze inevitabilele discuții în jurul unității, aparține de fapt doar subiectelor și modalităților conținute de volum. Iar lectura convinge că anticiparea este excesivă, pentru că în zona neaparentă de sub preocupări, cunoștințe, idei, funcționează o structură bine conturată, definitivă, pe care secțiunile și capitolele cărții, atît de diverse în afară, o întregesc cu probabil involuntară eficacitate.

Dinu Pillat se situează în marginea insecurității și aspirației care absorb sensul ultim al celor mai multe din actualele întreprinderi critice, și le acordă în ultimă instanță calitatea estetică, deci o legitimare. Numai o certitudine nealterată asupra necesității propriilor acte poate explica ușurința cu care autorul se expune, realizînd de pildă o sinteză asupra evoluției romanului francez post proustian, care reia de fapt și prescurtează demonstrații deja făcute altundeva și deja aflate. Pentru un critic neliniștit de sensul actelor sale, nici o dată o demonstrație nu se va încheia în momentul afirmării unei teze deja afirmate, demonstrate și general acceptate. Or, o asemenea teză este cea privitoare la mutația survenită în evoluția romanului, constînd din înlocuirea creatorului-demiurg cu creatorul-conștiință geamănă cititorului (Concluzia studiului „Manifestări semnificative în romanul francez post-proustian": „În opoziția cu autorul omniscient, stăpîn ca un demiurg pe lumea creată de el, se desemnează tipul romancierului plin de incertitudini, care trăiește drama cunoașterii o dată cu personajele sale" pg. 86). Astfel de afirmații, care sînt aproape aidoma adevărurilor științifice, avînd un indice de subiectivitate redus pînă la limita neglijabilului, fac parte de obicei din premisele întreprinderii critice, pentru că aceasta, în mod curent, vizează ineditul. Faptul că Dinu Pillat își îngăduie să ignore acest comandament chinuitor al ineditului, provine tocmai dintr-o adîncă linițte: contribuția criticului nu stă întotdeauna în șocul intelectual pe care-l declanșează; urmărind acest șoc, criticul ajunge uneori să frusteze autonomia domeniului literaturii, impunîndu-i realitatea străină a propriei sale conștiințe; or există un adevăr al literaturii, la atingerea căruia se consumă și se împlinește menirea criticului.

Calitatea noutății nu stă de aceea în puterea criticului — nu este chestiune de înzestrare sau efort. Ea depinde de stadiul culturii, de pragul la care a ajuns acțiunea de dezvelire a adevărurilor. Și nu este suficient ca adevărurile să fie știute, ele trebuie rostite și înscrise în trupul culturii — cărțile. Lucrurile știute, aflate, tezele devenite bunuri comune, cu largă circulație, dacă nu au fost pronunțate **aici,** trebuie pronunțate, cu întreaga responsabilitate a lipsei de noutate, incluse deci în cultura noastră, adăugate „oficial" fondului necesar de adevăruri.

Pentru că există și în literatură adevăruri independente de acțiunea reflexiei critice, rostul simplu și neîndoielnic al criticului este să le descopere, să le pronunțe și să le dovedească. Adesea la Dinu Pillat, efortul preponderent merge spre adunarea dovezilor, studiile terminîndu-se în mod curios într-un citat. Cu o probitate care amenință să devină vinovăție, Dinu Pillat își minimalizează contribuția, reducînd-o la o verificare sau o consolidare a adevărurilor deja descoperite, cînd de fapt un adevăr literar în chiar clipa regîndirii sale devine alt adevăr. Un adevăr accesibil ca o evidență: conștiință romanescă se amplifică în literatura noastră interbelică acordînd creației adecvatul suport teoretic (concluzia studiului: „Dilemele de creație ale romanului în conștiința noastră estetică dintre cele două războaie mondiale": „Mișcarea de idei, care are loc în jurul romanului, în epoca dintre cele două războaie mondiale, oferă spectacolul unor dezbateri extrem de revelatoare pentru tendințele de orientare din proza română modernă", pg. 56), generează o amplă operație de adunare și sistematizare a dovezilor. Situația sugerează ideea că meritul criticului nu este de căutat în adevărurile pronunțate, — care pot părea banale, care tot atît de bine ar putea părea și senzaționale, fără ca prin aceasta să răsfrîngă ceva asupra actului critic, pentru că esențială este doar calitatea lor de „adevăruri" —, ci în capacitatea de a le impune, care presupune exercițiul despersonalizării pentru dobîndirea virtuților lucrătorului: răbdarea, constanța, ordinea.

Activitatea lui Dinu Pillat nu arată a viza creația ci cultura, iar această cultură este concepută ca ansamblu de valori trecute în lucruri. Fragment al culturii, literatura conține în mai mic acest raport: o literatură constă din lucrurile-cărți în care trăiesc durabil și cu sens oameni-valoare. Criticul organizează cărți și scrie el însuși cărți. El nu are în vedere doar operele — produsele abstracte ale spiritului, ci cărțile — produsele concrete ale spiritului întrupat. Atașat cărților și scriitorilor, criticul este cărturar și biograf.

Criticul cărturar nu ignoră nimic din ceea ce s-a scris. Chiar acele cărți pe care le știe nule, chiar maculatura mimetică sau vulgară, sînt luate în considerație în organizările sale, prin simpla lor calitate de „lucruri" literare. Doar așa se lămurește sensul unei încercări de sinteză care are în vedere un sector ca cel al romanului senzațional, care în genere stă la marginea literaturii, iar în cazul special al literaturii noastre este cu totul aservit imitației și prostului gust. Concluzia că structura noastră este inadecvată acestei modalități, că tot ceea ce a ilustrat-o a fost în afara valorii, nu împiedică la Dinu Pillat nici efectuarea întreprinderii critice și nici oficializarea ei. Nu numai cărțile-opere, cărțile-valoare, intră în constituția unei literaturi.

Pentru criticul biograf literatura este valoroasă prin faptul că aparține scriitorilor, ființelor înzestrate, cultivate, morale. Dinu Pillat nu-și restrînge interesul la opera lui Călinescu, îl interesează ființa excepțională, personalitatea. În Ionel Teodoreanu nu urmărește doar romancierul, îl interesează avocatul, tatăl, individul cu obiceiurile și tabieturile sale. Ion Pillat nu este doar poetul, ci descendentul din vechi familii boierești, călătorul, sau capul de familie. Dar Dinu Pillat-biograful nu este un colecționar de detalii și documente, nu este stimulat de curiozitate sau de pura plăcere a memorizării. Întotdeauna biografiile sale realizează un portret și un destin, iar sensul lor este înscrierea indivizilor urmăriți în ordinea valorilor umane. Darul comprehensiunii și vocația iubirii, capacitatea de a deveni discipol și prieten, se situează la originea unui proces de data aceasta creator (secret creator), prin care operele își dobîndesc autorii meritați. Pentru Dinu Pillat bucuria frumosului nu înflorește la căldura răului, nici măcar în dospeala informității. Operele nu se nasc în matca haosului sau a demoniei; ele prelungesc calități și valori umane. Ca un alt Zeitblom, biograful Dinu Pillat preface umanistic viața creatorilor, pentru că nu poate să creadă și nimeni nu trebuie să poată crede că frumusețea artei este neatîrnată de frumusețea morală. „Biografiile" sale nu sînt suma datelor biografice; sînt chiar niște biografii foarte sumare, pentru că esențială este aici plăsmuirea. Și tocmai de aceea sînt frumoase. Cînd te îndoiești de realitatea lucrurilor afirmate și numai de dorința curată de iluzionare ești sigur, atunci simți limpede atingerea esteticului.

Zeitblom scrie biografia lui Leverkühn, pentru că numai biograful umanist poate și trebuie să iubească și să înțeleagă pe muzicianul demonic, adică să nu se iubească pe sine și să înțeleagă ceea ce nu este el. Creatorii pentru care Dinu Pillat pornește o acțiune justițiară sînt Blecher și Emil Botta. Pentru ei criticul rostește acele adevăruri care trebuie rostite, pentru ca literatura să dobîndească forma cuvenită. Despre Emil Botta, criticul spune: **„Întunecatul April, Trîntorul** și **Pe-o gură de rai** ne pun în fața unui poet mai personal decît oricare altul afirmat la noi între 1935 și 1945..." (pg. 142) după ce fixase timbrul particular al poetului în „acel patetism funambulesc, de bufon Shakespearean" (pg. 143). Iar despre Blecher: „Este surprinzător că un scriitor atît de personal, fără îndoială cel mai interesant din cîți au reprezentat în epocă așa-zisa literatură a experienței, superior în felul său și lui Anton Holban și lui Mihail Sebastian, a putut să fie înregistrat cu parcimonie, cînd nu a fost de-a dreptul omis, de autorii istoriilor literare de pînă în prezent". (pg. 124). Bufoneria și morbiditatea, poetul-cabotin și prozatorul-bolnav încap în afecțiunea și înțelegerea lui Dinu Pillat și stăruie, mesaje ale demonicului în pacea plină de așteptare a umanistului.

Cînd criticul rostește adevăruri sau întîrzie în expunerea dovezilor și suprimă sau abreviază faza descoperirii lor, o face pentru că accesul său la adevăruri se petrece în afara duratei. Dinu Pillat nu caută adevărul, pentru că îl știe. Structura sa, în care umanismul își atinge desăvîrșirea, prin faptul că e capabil să tindă spre altceva, străin lui, îi îngăduie maxima receptivitate și comprehensiune.

Ilina GRIGOROVICI

breviar

CORNELIU BELCIUGĂTEANU

„Versuri din patru decenii"

Poeziile cristaline ale lui Corneliu Belciugățeanu evocă muzica unui sentimental care nu se abandonează furiei sale primare, cu hotărîrea irepresibilă de a merge pînă la centrul de foc sau de gheață al emoției ci, decantînd-o prin meditație și cultură, face să ajungă pînă la noi doar ecourile acesteia, penumbra ei de o suavă transparență. Regimul estetic al volumului de față, Versuri din patru decenii *(Editura pentru literatură, 1969), așa după cum o spune și Miron Radu Paraschivescu în prefața simbolic intitulată* Fuga de neant *(prima culegere a lui C. Belciugățeanu se numea la fel) se poate aproxima în destinderea calmă a universului concentraționar al lui Ion Barbu, cu aceeași tendință de a supune o materie prin ea însăși nesigură (afectul) unor forme certe, lapidare, chiar gnomice (expresia verbală); cu specificarea că, dacă la autorul* Jocului secund *se informau în materia limbajului nucleele vitale iradiante, la discipolul său același proces se realizează cu ceea ce rămîne surdinizat în memoria afectivă.*

Un alt aspect care se impune la lectura volumului și care vine să confirme observația anterioară este acela al citadinismului poeziei lui Corneliu Belciugățeanu, dar cu o ciudată caracteristică; el nu pare unul de structură și deci obligat să se dezvolte ca un dat necesar și impersonal, ci în relație cu amintirea peisajelor umanizate de seninătatea blîndă a copilăriei. Deși integrat în viața orașului, acesta i se revelă poetului ca un geniu al răului social, în mijlocul căruia cel chemat de puritatea naturii trebuie să-i cînte stigmatul pe coarde de aramă, denunțîndu-i viciile dezrădăcinării în felul cîntăreților vaticinari. Citățm, în această perspectivă, un fragment din poemul Sete: „O sete, o, sete, o, sete!, O, sete de viață și soare,/ primește-mă-n slava luminii! Cînd ramura mișcă mai trează! Și zarea-i mai vie! Și ajută-mi! Să spun și tăcerea din codri! Și veșnica lor tremurare! Și ajută-mi să spun molcomirea! Din seara topită în ceară! Și unda-nspumată în care! Din Olt o fărîmă șoptește,! Crescînd nostalgia cea mare.! Această noptatecă undă! Ce-o clipă-n lumină strălucel Și-n umbră o clipă și-n plîns de! Tufișuri. Și iar în lumină! Acum gînditoare se-afundă! spre zarea prelung vineție.! Tu, noapte, boltind catifeaua! Molatecă-n neagră răcoare,! Ajută cîntarea să-mi fie! Mai gingașă-ofrandă lumină! Ca visul petuniei, lunii.! O, fă-mă stăpîn întru viață! Și-n flautu-mi liric de faun! Fă ploii de azur să se toarne! Întreaga suflare schimbată-n! Cîntare atotstăpînitoare. ! Și cine să spună durerea! Orașului singur în noapte! Și cine, tristețea din aer,! Cînd strada-n amurg aiurează! Și sfîșie repede-apusul! Nervos, cu lumini și cu goană ?!„.! Și cine din zări, nostalgia! Blajin s-o culeagă în seara! Nervoasă, cînd piatra scînteie! Adînc cenușie și-albastră! Și-o mare de haos i-orașul ?"

ION HURJUI

„Noaptea Pandorei"

La debutul său editorial (Noaptea Pandorei, *E.P.L., 1969), Ion Hurjui ni se relevă ca un talent autentic și matur, cu o înaltă concepție despre poezie, înțelegînd actul liric ca pe o comuniune sacră cu misterele dintîi ale lumii, fără să convertească însă această indicibilă taină într-un pernicios hermetism estetic, manieră facilă de încifrare a nimicului, ci făcîndu-ne să participăm la întreaga tensiune a ființei care încearcă să se dezvăluie într-o expresie muzicală: „Nu plînge prietene, / La malul care-așteaptă / Gondolele-au plecat; / Tu singur prezicerile ți le faci, // Atîrnă aici între noi / Albastrul cerului și-al apei netrecute, / Cine te simte așa aproape / În așternutul încă gol? // Lasă-mă să-ți ies în întîmpinare, / Poate ceva se va frînge / Și pasărea se va răstigni / Ca întoarcerea ta. // Nici un drum fără stelele pentru mîine / Cînd totul va fi tînăr / Lespedea se va ridica / Și întîlnirea ne va prelungi mîinile // E prea tîrziu pentru carul de aur; / O cît de stoic se revarsă rîul / Peste toate lucrurile / În așteptare. // Vino aici! / Am să trec pe țărmul acela / Tîrziu, la întîlnirea furtunilor aspre, / Ca o boare ce cade pentru oameni. // E prea devreme pentru serbări, / E prea tîrziu pentru căință, / Totuși, lasă-mă să te plîng, / Singurul lucru care l-aș face. // Dansuri de seară; / Cine oare-ar putea înțelege timpul / Între tine și celălalt, / Frate al meu de departe. // Șarpele crud așteaptă să muște / Partea curată a celui nemușcat de ispită, / Vale de dor, vale a plîngerii oarbe; / Cine vor fi pînă la urmă eroii! // Pasărea-și rupe din aripi; / Puterea mea acum e a zeului infinit / Înălțat de suferință. / Stingeți luminile; prietenii mă vor recunoaște"* (Sărbătoarea). *Poetul se confundă cu focul de umbră care arde în templul său de inițiere în muzica tăcerii, nu o tăcere sceptică, de renunțare la contactul cu semenii, ci venind din voluptatea amară a unei încordări de spunere totală, templul în care oficiază poetul fiind acela al ambiguității determinabile la infinit. Dar această epurare de accidental a poeziei ipostaziate ca discurs esențial al existenței ființei, integrarea destinului individual în structura mai largă a unui destin al lumii, nu eșuează în abstracte și fastidioase generalități despre lumea căreia i se consacră cu înțelepciune și melancolie. Dincolo de gesturile hieratice ale poetului, dincolo de rostirea sa adesea oraculară, trăiește vibrația discretă și puternică a unui autor pentru care poezia nu este o distragere capricioasă, artificială din existență, ci însăși rațiunea de a fi a existenței. Dacă mai adăugăm aici curata limbă română pe care o slujește Ion Hurjui în marea tradiție moldavă, avem încă un prilej de a crede că despre acest poet se va mai vorbi.*

Dan LAURENȚIU

avantpremieră editorială

ION ALEXANDRU:

„Vămile pustiei"

Noua carte a lui Ion Alexandru, *Vămile pustiei,* în curs de apariție la Editura tineretului ne prilejuiește o reîntîlnire cu poetul vizionar din „Infernul discutabil".

MIHAI GAFIȚA:

„Duiliu Zamfirescu"

Este o nouă carte de istorie literară a lui Mihai Gafița întemeiată pe o cercetare și o cunoaștere aprofundată a epocii și a personalității primului romancier român modern.

MIRCEA POPA:

„Cascadorii"

Volumul de debut al tînărului prozator cuprinde 14 povestiri, cele mai multe publicate în revista „Amfiteatru", unele dintre ele bucurîndu-se încă de la publicarea în presă de favorabile comentarii critice.

BUCUREȘTI — ORA TEIULUI

De o lună trăim sub religia teilor. Mirosul lor de miere atîrnă peste lacuri și se leagănă pe bulevarde, în inerție orientală. Hinterlandul marelui nostru oraș sînt arborii. Cucerind cîmpia și un codru vechi, pe parcurs, de cinci sute de ani, Bucureștiul n-a ucis, ca atîtea alte metropole, frunza înaltă închizînd vînturi bogate și asfințituri. Lîngă fruntea și inima lui fosnesc, pline de nerăsărituri șoptite, cupole de umbră. Trei anotimpuri din an orașul își ține gîndurile în arbori. Doar iarna și le adună ca pe niște fructe aromate în casă. Atunci, lîngă foc, ascultăm fîntînile pe care le visăm, fiindcă cele pe care edilii ni le-au dăruit sînt mici și retorice.

Clădit din vrajă, teiul așterne liniște. Și nopțile lui sînt de miozotis. Polenizînd piatra, asfaltul și trandafirii, teii Bucureștiului, împletindu-se în cîntec nostalgic — același pe care-l spune ploaia în turle de biserici — despică drumuri spre lună și spre planete necunoscute. Aproape de lemnul lor îndrăgit de furtuni și de trăznet, tinerețea arde violent și cheamă iubirea. Floarea lor galbenă, căzînd pe pămînt, adoptă formă de fulgere și de rîuri subțiri cu scurgere sinuoasă, tăiate de cercuri de copii și pași de fată. Seara, sub tei, în venele noastre pulsează un sînge blestemat cu gură de lupoaică și iarbă alior. Mirosul e dulce și perfid, răsărit de floarea soarelui și minciună adăpată cu lapte, psalmi rostiți în cadență biblică și veninul jurămintelor dinainte călcate.

Teii sînt norocul orașului nostru. Ei nu cunosc trădarea precum alți copaci care, atinși de brume reci și tîrzii, refuză explozia luminii. În fiecare iunie, la ceas de datină, un clopot de miresme se sparge în ramurile lor și Bucureștiul se umple de dragoste și amețește. Din necunoscutul adînc al pămîntului, în ora lungă, de dor, suie în liniștea verii, prin trunchiul carnal al teilor, balada spusă pe frunză de ciobanul Bucur, pe tîmpla căruia se reazimă orașul. Și trece în sufletul nostru ca să rămînă în eternitate.

Dar în iunie, cînd ne logodim cu teii, resimțim acut lipsa fîntînilor.

Fănuș NEAGU

ADECVAREA ESTETICII

Desigur că orice constituire a unui domeniu teoretic trebuie să fie precedată de o chestionare prealabilă a rostului fundării și existenței sale, a modului în care se organizează acest discurs al unei noi teorii; discurs care nu rămîne și nu trebuie să rămînă un simplu text *despre* ceva, ci trebuie să se constituie ca inserție organică și revelatoare în atmosfera de determinări a obiectului; el pătrunde și străbate zonele de cuvinte și de imagini cele mai apropiate de obiect, depășindu-l pe *despre* pentru a-l dobîndi pe *în*.

În spațiul suprasaturat al culturii, chestionarea, simpla punere a unei întrebări, devine un gest nu atît riscant, cît deschis din toate părțile unor răspunsuri abundente și inadecvate. Întrebarea își găsește forma ei autentică (de o autentică neliniște și de o reală necesitate de a intra într-un timp dinamic și constructiv, ieșind din lenevia lucitoare a oglinzii: fals spațiu de desfășurare al unor false mișcări!) doar cînd pornește din izvorul ei real, din ruptura teoretică tranșantă dincolo de care textul scrierii nu mai poate păstra structura și semnificația vechiului cîmp, renăscîndu-se altfel. Natura proprie a întrebării se constituie ca dificultate prezentă de a da un răspuns: căci răspunsul nu poate fi niciuna dintre propozițiile posibil de formulat despre obiectul sau relația de care ne apropiem. Nu simpla operație de atribuire a unor calități abstracte (desprinse și ele din alte atribuiri abstracte anterioare), ci textul care cultivă deplasarea, mișcarea generatoare de lumi a semnificantului; răspunsul își va căuta forma într-un discurs deschis a cărui istoricitate va fi nu doar proclamată, ci se va găsi înscrisă în el ca mod propriu de desfășurare. Istoricitatea și deschiderea discursului (cele autentice) marchează fiecare cuvînt, fiecare relație sau ruptură dintre cuvinte.

Punerea unei întrebări necesită o radicalizare. Radicalizare a cîmpului de cunoștințe în care operăm, radicalizare a poziției noastre ca subiect chestionant în fața lumii noi pe care vrem s-o străbatem constituind-o continuu după desenul ei interior; desen care-și arată textura doar la atingerea și în imediata vecinătate a mîinii ce-l caută într-un spațiu nestructurat; o textură revelată continuu, schimbătoare, surpriza însăși a timpului interior al lumii pe care o căutăm. Dar radicalizarea în spațiul culturii este un act plin de dificultate, riscant, act iconoclast și deschis oricînd blamării. Dificultatea radicalizării cîmpului teoretic se accentuează și printr-o viclenie a plinului, a prezenței: absența, golul, nu are alte argumente decît realitatea ei unică care ne cheamă prin simplitatea și adevărul ei brutal. Prezența plină nu ni se va arăta niciodată ea însăși, ci va împinge în față numeroșii ei reprezentanți (*die Seiendes*, existentele, la Heidegger). Cît de simplu poate fi ca rostul fundamental al unei întrebări, acela de a dezvălui dificultatea de a deschide spațiul germinativ al nesiguranței, al neliniștii, acest rost cathartic și creator care ne pune față în față cu nedeterminatul, cît de ușor poate deveni gesticulație cochetă printre cunoscutele obiecte familiare, gesticulație narcisică, liniștitoare. Căci orice chestionare, cu toate încercările ei de a crea un vid, de a dezvălui o absență, poate fi anihilată de năvala sensurilor gata făcute; teama de golul pe care o întrebare îl revelează, teama de prăbușirea iminentă într-un spațiu cețos, fără limite, face ca subiectul chestionant să aducă în grabă o mulțime de puncte de sprijin care maschează ceea ce era absență, deci ce era posibilitate a unei existențe noi. Pe orizontul straniu și gol dezvăluit de întrebare sînt aruncate în grabă o mulțime de cuvinte familiare, poncife cu care ne-a înzestrat tradiția; astfel, sprijinindu-ne să nu ne pierdem într-un spațiu deșert de cunoștințe, teama ne închide între granițele tocite ale unui timp mort. „Punctele de sprijin" deturnează întrebarea, o îneacă și o falsifică, transformînd-o dintr-un punct de întoarcere existențială într-o simplă propoziție rezolvabilă în termeni finiți.

Dar întrebarea trebuie pusă totuși din acest spațiu prezent al culturii care ne este dată. Acest fapt implică pericolul de a determina o liniștire nejustificată a gîndului, aflat printre lucruri cunoscute și sigure. În straturile groase ale culturii vom putea găsi oricînd elemente pentru a fundamenta orice nou domeniu teoretic. Prin procedeul atît de des folosit al reducerii, putem reduce orice fenomen la altul ale cărui determinări le cunoaștem.

Se pune întrebarea însă în ce măsură aceste reduceri sînt legitime, în ce măsură nu trebuie ele să rămînă doar simple procedee auxiliare, ale căror rezultate trebuie integrate într-o sinteză. Considerarea că anumite aserțiuni, adevăruri, sau chiar moduri de punere a problemei, ne sînt date prin tradiție, sînt subînțelese, nu poate duce către nimic nou. În acest mod nu facem decît să luăm cîteva locuri comune, așezîndu-le tacit drept fundamente ale unei construcții care se vrea novatoare. Concluziile unei astfel de cercetări pot fi într-un fel sau altul, pot da impresia că s-au lăsat descoperite, cînd de fapt ele erau dinainte acolo, puse în forma lor definitivă, existente undeva în afara discursului, a structurii lui sterile. Un astfel de discurs teoretic exterior mimează descoperirea în interiorul său a unor semnificații pe care nu face decît să le ia dinafară și să le monteze în textura lui străină de obiect.

Iată o lucrare atît de serioasă ca „Logica frumosului" a profesorului Liviu Rusu, lucrare căreia nu-i poți reproșa nimicurile obișnuite. Cartea lui Liviu Rusu este un text teoretic revelator pe baza căruia se poate discuta în modul cel mai fructuos cu putință. Pentru că autorul ei exprimă aici un punct de vedere, și aceasta nu numaidecît asupra naturii frumosului, ci mai cu seamă asupra modului de a crea discursuri despre frumos și despre artă. Opțiunea autorului cărții amintite pentru anumite aserțiuni fundamentale, pentru o anumită metodă de construcție și de apropiere de obiect creează prin ea însăși o problematică. Astfel, dincolo de concluziile stimabile, concluzii cu care nu te poți declara decît cu greu în dezacord, se pune problema textului însuși, a mișcării lui interioare. Există obiectul (frumosul, arta) în structura textului, se află el, cel căutat, pe direcția scrierii și a desfășurării sale, sau este adăugat ca un corp străin unei scrieri care numai aparent este adecvată acestui mod specific al ființării? La această întrebare ne propunem să răspundem.

Eugen IACOB

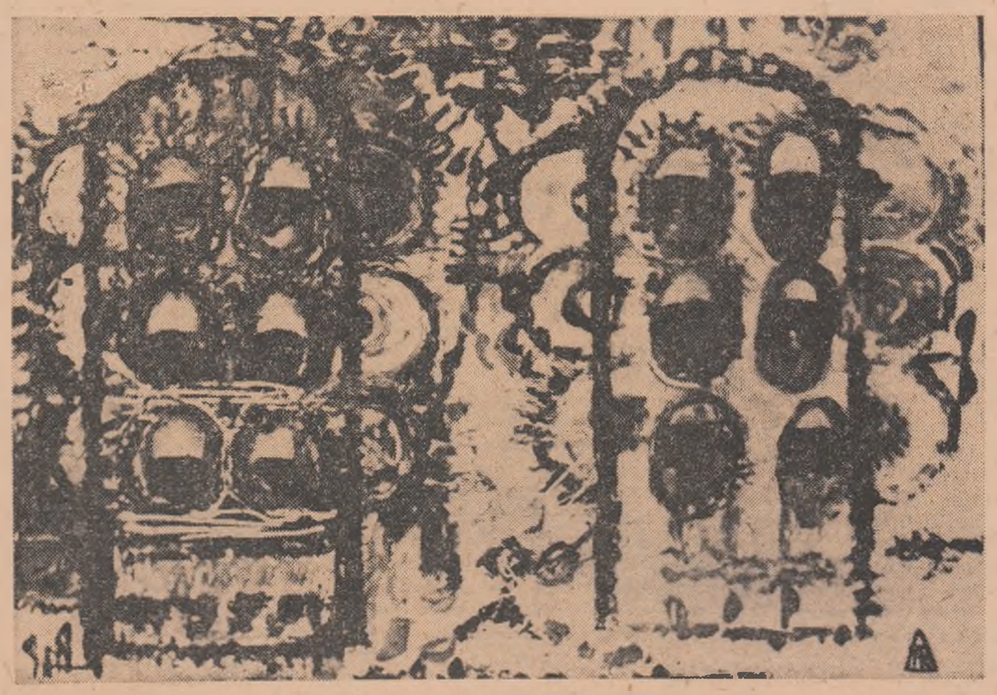

TUCULESCU — „PIETRE PREȚIOASE"

GRIGORE HAGIU

fluier ceruit

de-ar fi în stare
dacă s-ar putea
de ce să nu se poată
doar împărțit a fost pînă la sînge
el însuși luînd din sine
cît îi încăpu în brațe
dar mai rămase
totuși
din el o vagă-alcătuire
și-acum albit de neputință
se străduia
acelui vag să-i dea o formă
să-l închidă într-un fluier
cu cele șapte găuri ceruite
mirosul trupului pierdut
în destupare proaspătă
mirosul lui de după moarte
nu pentru oameni
ei îl știu de mult
dar pus în nara
la cumpăna materiei
să știe
să cunoască
ciudatul drum
ocolul spaima

gravitație mărită

pe sub pămînt adînc în piețe la tarabe
se face un negoț tăcut de viermi
deasupra sus la suprafață
se moare mai încet
copiii știu să-nchege vorbe
mai înainte de-a se naște
sămînța neagră-n întuneric
absoarbe vîrful piramidei
rugina-ncearcă ouă mult mai mici
să-și vîre în oțelul des de sabie
cu foi de-argint bătut mărunt
astupă-n rîuri gura de isvoare peștii
străbunii cu nepoții se-ntîlnesc
și iese lacrima în înveliș de os
de propriile coarne-n cap străpunși
se învîrtesc și urlă cerbii
oglinzile din sîni trag lapte
și sînge-nveninat din frunți
butucul roții își înghite spițele
centaurii de labe-s descălțați
din sufletele care nu-și mai pipăie cenușe
la stele se ridică doar un sfert
se vede bine numai înlăuntrul
în luminarea ochilor mutați
e-o gravitație mărită-n seara asta
cu oamenii turtiți pe jumătate
cuvintele proptesc în noi cîrlige
ostateci înfrățirii de-nceput

rugă

sînt vinovat
nu-mi spuneți pentru ce
lăsați să coacă-ncet neînțelesul
nu-l tulburați cît are-n mine încă împlinire
dar celui care moare
dar celui ce se naște
și-o clipă-n aer
își încrucișează sborul
lor da
lor da
desigur trebuie să-i încercați
șoptitile-n ciudata lor ureche
nici încărcată de prea mult contur
nici mult prea vagă să nu poată
întoarce-n ea și încreți
o palidă lumină
împingeți limita vinovăției
nefecundată n-o lăsați să moară
și eu mă voi preface
nu n-am să vă aud nu nu
din răsputere încercînd s-alcătuiesc un trup
acestu-i duh care mă bîntuie
sînt vinovat
nu-mi spuneți pentru ce

rană veche

știi tu chiar totul
și ești singurul
nu-i este dat oricui
în propriul său mormînt
din începuturi să se nască
dar ai văzut privighetoarea ciugulind
din ziduri noaptea ouăle de fluturi
și cît de trează și amară
amintirea mărilor pierdute se răscoală
în trupurile-ndrăgostite
nu-i mult
dar mai adaogă
rostite cîteva cuvintele din ceață
și îngerii mai slabi decît o vîslă
și ceara răsărind într-o fîntînă
nici n-a trecut prea multă vreme
socotește
de cînd un vierme alb mocnind sub lună
aprinse clopotul pe funia-mbibată cu grăsime
de mîna clopotarului bătrîn
și lasă-te condus de-o rană veche
sub cerul ei să dormi în noaptea asta
nu-i mult
dar cine poate spune totul
cine

suflete la vedere

încet din lucruri iese greutatea
și se depune lîngă forma lor
atîtea suflete eliberate
o clipă la vedere puse
își clatină conturul între cele două aripi
de împietrire despărțit
și foarte slab
încearcă să te simți acum
doar nu mai trage mult mai mult auzul în cîntare
decît o sbatere de vînt prin frunzele de-amurg
de netăgăduit asemeni și-mpăcate
somnul și trezia
și dacă moartea în balanță își pogoară
pe unul dintre talgere bătaia
fulgerător pe celălalt îl umple-a doua moarte
tu nesfîrșită
repede-alternare
adăogînd mereu
mereu scăzînd
cu ce te plîngi pe tine însuți
iată
atîrnă toate păsările lumii
de-mpușcătura unui singur ou în univers

de-ajuns un semn

dar nu-i cumplit de tot
de propria ta moarte
deodată să te simți
tu singur vinovat
cei cărora-nceput le-am spus
simțeau abia o adiere-nveninată
le era ușor
din culme nu li se-ntorcea răspuns
pe tine însă poate cineva
duios cu nepăsare
să te bage-n seamă
ocrotindu-te-n tăcere
cutezătorule nemingîiatule
devreme ce ți-ai dat durată
nu-i drept acum să-i suferi și-ncheierea
ce poți să faci mai mult cu însuți rostul tău
fii totuși mulțumit
încheie pune punct
altfel vei crește
și-ntunecat vei lua-n posesiune totul
dar văd o ești
pierdut într-adevăr
a fost de-ajuns un semn și iată
șovăi te întorci îl faci al tău

strigă-ți numele

statuile își caută în fiecare seară
modelele în asternuturi încă vii
rudenii mari de sînge se trezesc
o-ncrîngătură-și scîrțîie
scheletu-n sare
parcă ne-am cunoaște
am fost
vom fi
în cimitire uliul cade
smucind în gheare cruci de piatră
și cîmpul se înclină
lăsînd să curgă-n prada nevăzută
multimea ciinilor de vînătoare
îți murmură vocalele și pomii
în felul lor înfiorați și înflorind
se chinuie se tulbură se-ncoardă
și reușește uneori
materia să-ți spună numele întreg
nu pentru tine
pentru cel deasupra ta
acum și tu-ndrăznește
strigă-ți numele silabă cu silabă
mai încearcă
timpul nu-i pierdut de tot
nu nu-i pierdut de tot

semn ars

se desmetici doar o clipă
o repede clipă
aceiași pentru stele mai mari
luă în mîini
o bucată bună de pămînt
să-ncepem deci numărătoarea
cea mai rară
atît vă este viața
cum să vă spun atît mai bine
sînt slab
și uit
din seul meu abia o lumînare cît o sîrmă
și-aceea dacă se mai poate împleti
există însă liniștea
de-aici încolo se ascultă numai cum
îmbătrînește gravitația în morți

fragilitate

un vultur mi-a furat vertebra de la gît
pe cînd dormeam cu fruntea-n iarbă
statuie răsturnată dintr-un bloc de piatră
acum colacul unei tunii
mi-ar ține capul drept pe umeri
acum încolăcirea brațului tău moale
m-ar omorî prin simplă-ndepărtare
și șarpele trezit din somn
o ultimă durere
mi-ar pune-n locul
sfințit cu os de altădată
acum mi-e dat să nu mai pot respinge
pe cît mi-e dat să nu mai pot adeveri
stă limpede și în afară
ființa mea neapărată
lăsată-n voia celor mai obscure patimi
acum ar fi de-ajuns să mă reteze
rotite-n jurul cozii ei subțiri
și pana din aripa unui înger
cel mai sfios si-abia născut și plîns
printre părinții lui puternici

lac otrăvit

să fi fost oare un înger
oricum
sîngele era liniștit
și-ntre munți o tăcere adîncă
sufletul cailor fulgera pe pinteni
caii născuți pe cînd
sub pămînt
morții își schimbă mormintele
și marele șarpe sburînd
cu capu-ntre degete strîns
de un înger
poate de-un înger

ION GHEORGHIU — „VEGETAȚIE"

acolo
în ea
neumblatul recele palidul
mort înaintea tuturor
dacă tuturor spune totul
oasele albe își sclipi către nord
însă el și pe-acesta-l uită
ușor
țară chin
cu de la sine putere
mai clar decît i-a fost hărăzit
apoi
își întoarse clepsidra cu vipere tinere
la căpătîi
puse aripi prin preajma
viermilor viitori
și reveni întreg
de unde-a plecat
și spuse plecării
și spuse revenirii
mai mult pentru el
semn ars al egalității dintre vocale
dormi cu fărădecreierul lui
visă cu fărădeinima lui
o fereastră nocturnalbăstruie
respinsă durere
mulată pe-un chip de copil nenăscut

de-aici încolo se ascultă

atît îți este viața
spuse el
și mărgini cu o părelnică mișcare
văzduhul dintre patru arbori
atît îți este viața
spuse el
cu luare-aminte
și-n plină arșită secă fîntîna
de două degete sau trei
atît îți este viața
spuse el
și răsturnă pe un ștergar în iarbă
o ciutură de sare neagră
plecă lăsînd în mine-un fel de gol
ori gură neumblată la cuvinte
celor mai buni și drepți
să le rostesc ceva
atît vă este viața
lăcrămă o otravă subțire
în lacu-nghețat
bîntuit de amurg
în lacul căzut mai de mult
înfipt între munți
se stinse aerul în capete de înecați
în fața oaselor bătrîne desgolite
leșinul oaselor mai tinere
neîncepute
nepăscute de fantome
și sitele de tablă începură
să zuruie încet prin albii
alegînd cenușa
orașele-și mutau alatul
fecioarelor purtate-n baldachinul
coarnelor de cerb
și-un ochi rămas în broasca ușii
pecetluind plecarea
stins ne-nsoți un timp

bila neagră

acesta e piciorul
asta-i mîna
ăsta-i capul
și-ai vrea desigur
să te cred
să repetăm în cor
acesta e piciorul
asta-i mîna
ăsta-i capul
ai vrea desigur să te cred orbește
dar sufletul de multă vreme
bila neagră a mușcat-o
cîrligul ei de undiță m-a prins
ce-aș mai putea
și ce mai vrei să recunosc
al tău sînt
smulge-mă la suprafață
o-nseninare verde
cu o pată cînd albă
cînd albastră la mijloc mi se năzare
am înghițit-o
bila neagră
nu te mai juca
auzi sfîrșește-odată mă auzi
și trage lin
la urma urmei
tot o să te văd
va fi

TRAIAN IANCU

Buzele mele

Pe buzele mele, străvechile zodii
Se scaldă ca-n ploaie, se svintă ca-n vînt,
Și sensul vieții, cu zvon de psalmodii,
Mă-nvăluie-n aerul creșterii, sfînt !..

E ceasul de taină, cînd muguri desculți
Se-nalță spre soare, cu tălpi sîngerate
Și-n mine, se-așează, serafic și multi ..
În pomii ce-nvie, cu crengile toate...

Filfiire de cer, primăvara răsare
Ea cuprinde tot spațiul, din stelele-n Olimp !
Scăpată din lanțuri, ea zdrobește zăvoare,
Deschide tîntîni, dă mișcare la timp !...

Renăscută-n legendă, a prins aripi de foc,
Și-o altă-înaltă Geneză, din nemuriri ce pier,
Făuri iscusită, cu noi la un loc ;
Și-a împins istoria mai departe, ca sfinții din cer...

Prin astre, în graiuri de flăcări albastre,
Aprinse semnalele avîntării visate.
Începuturi, atîrmări, bucurii, ale noastre
Îndemnuri cerești sînt... Spre o nouă dreptate !..

Preamărind Primăvara, azi buzele mele.
În foșnet de floare, au aprins cunoașterii torțele ;
Căci am primit o aprinsă vestire din stele :
Mărire pămînteni !... Universul și-a deschis porțile !..

NORA IUGA

Cizmele amazoanei

Omul care șnuruia cizmele amazoanei
nu știa ce departe-i
Eutratul ;
nu știa cîte alge
trebuiau pentru un scut
și războiul
din ce sămînță a ieșit ?
Înfipte-n stești nice
— ce trumos —
degetele lui ar fi putut zgîria
acest întuneric îngroșat
ca piele a măslinului ;
dar el șnuruia cizmele amazoanei
și femeia încăleca
pe creștetul lui
pînă afla cum pling centaurii
cînd vor să cînte

Vina păstorului

Vina păstorului —
o, vina pe care nimeni
nu știe în ce sertar
o păstrează ..
Ana, heraldică nimfă
cu ugere de seară
și lei inocenți
așteaptă-mă lîngă rădăcini
remișcată tufă în secetă
și mută,
pentrucă trece pe drum
o pîndă măruntă ca grindina
și e trig în laptele mamei
ca în osul cu măduva scursă.

Aveam un cîine

Aveam un cîine trist
cu ochi albiți de lună
strivit sub picioarele mele
zăcea de-o plăcere nebună,
era un cîine cu suflet
risipindu-și averea pe droguri
nu scăpa nici-un miros de tată,
prinț castrat surghiunit în alcovuri ;
mai palid ca teasta lui Yorik
păzind rădăcinile mele
sub podeaua cu vine umflate
se tăvălea în schime rebele
și ziduri cădeau de pe mine
lăsîndu-mă gol într-un șanț,
doar glezna simteam cum mi-o tine
captivă-ntre dinți ca-ntr-un lanț.

ANGELA MARINESCU

Ființă

În spațiul imens care te copleșește
Poți să te înalți mereu,
Etern biserica apare
Ca o înlănțuire de spasme.

Mă așez
Cu pulpele încrucișate pe pămînt
Cît de subțire și pură
E ființa mea neagră.
Brațele tale reci

Nu pot să fie decît o margine
Mai tulburătoare decît
Un țipăt.

Și apoi, clipele năvălesc
În timp, adulmecind
Ceea ce e trecător,
Ceea ce miroase.

Pe trupul meu, ca pe un lac,
Coboară și atinge-mi gîtul.
Liniștea în care tu exiști
Mă sugrumă.

Adînc

O, liniște a morții,
Care îmi învălui trupul.
Nimic nu poate să fie
Mai stins și mai palid.

Totul e monoton
Și adînc
Suflarea e un țipăt lung,
Chinuit.

Soră a mea, stranie,
Care ți-ai rostogolit capul
Departe de trup.
Unde-ai plecat.

Voi veni, poetă a morții
Și, înlănțuindu-ți
Brațele lungi,
Voi veghea sîngele tău sfînt.

Iată, cum pulpa mea albă
Îngheață.

Lanț concret

Hai să uităm tot ce-a fost
Și învinși de uitare să zburăm risipind
Credința și viața și carnea strălucitoare
Ca un animal voluptos ce se destramă
trăind.

Nimic nu ești tu cînd vorbești.
Numai în somn sînt un semn pur oasele tale
Și aureola ta e un corp penetrant, mult mai mult
Decît forma-ți adîncă și moale.

Mizantropi porii stau stredelind
Pe dinăuntru sîngele aprins, mătăsos.
Înafară e un cerc calm, vicios,
Integrat iconoclast organelor ființe de simț.

Ești un metalic lanț concret.
Dar, o, cît abis e în paloarea unui nebun.
Și drumul instinctual al broastei țestoase
E numai structură primară, un lac ancestral violet.

IOLANDA MALAMEN

Eroticele

1.

Și noaptea fluturele
pe ziduri va plînge
rozul viu
al florii de basm.

Drepte palme
îi judecă sîngele
într-o plină
și grea mîngîiere.

Noaptea fluturele
are bot
ca orice semn
încrucișat cu adîncul.

2.

O pleoapă de stea
se închide
în craniul copacului
ca un drum neatins.

Mie oaspete fiu
împăcat cu minunea
îmi tremură
frunza de lemn
peste trup.

Și ochiul iubit
se întinde pe cer
ferecînd
un munte tîrziu.

Dar cine m-ar pustii
într-o oră tricoasă ?

3.

Dă-mi voie milă
a morții de iubire
să-mi limpezesc pămîntul
pe care l-am urît
o stea intra în marmori
cu gest de răstignire
într-un oraș așa
de umilit și supt.

Dă-mi voie milă
să mă vestejesc
ce-aș colinda
sub avioane roua
în uriașe patimi
de mult nu mai trăiesc
nu-i cer și pentru mine
decît în steaua doua.

4.

Iubeam iubeam
de cîte ori sunau
arteziene ape
și penele de ciori.

Iubeam țîșnind
ca o lumină
din somnambule uși
și din pereți verzi.

Iubeam în adăpost
de flăcări mute
cum ți-ai simți iertarea
căzută nicăieri.

5.

Și întrebărilor
le rămînea numai coajă
nehotărîtă și dulce
neștiutoare și dusă.

Stelele își plîngeau
una alteia tărîma de cer
ca de moarte
ca de înaltul meu glas.

Mă înrăiam
tot mai vesnic
întrebînd
cum e steaua-năuntru
înainte de viscol.

DUȘAN PETROVICI

Ziua voom

1

a trecut o zi și eu vreau să-ți spun că nu m-am schimbat
dar va veni o zi cînd o să-ți spun :
schimbă-te tu într-o altă ființă
miroase tu dacă poți altfel decît a floare

2

grădini fără voce fără de castitate grădini
nimic nu e mai ușor ca zborul
învață-mă tu alt cuvînt
ca o mamă învață-mă alt cuvînt
fine-mă în brațe ușor ca pentru o cădere

3

ce trist voi fi la moartea unui prieten
și mult mai trist cînd altul voi afla
leptir cordun și mahagonic : voi căuta un nume
să-l potrivesc la firea ceasului nevrednic
ce o să-mi biciuiască moale umerii călugări
și într-o zi va crede prea mult iubirii mele
prea mult o să priceapă din tăcerea mea.

4

nume de ființă și fără de imn
voi sta într-o casă și voi aștepta cuminte
și o să vină ziua voom și ziua voom va iubi inima mea
alil alil și semiramis
ziua voom va iubi inima mea

5

dacă fără de răspuns e întrebarea mea
atunci mă voi opri aici și voi întreba din nou
unde e țara div și dacă acolo oamenii sînt buni
loc pentru mine voi afla și pentru mama mea bolnavă
și dacă oamenii acolo poartă numele caos
voi învăța de la dascălii lor să cînt
și așa o să cîștig o pîine pentru mine și pentru frații mei săraci cu duhul
și dacă acolo o fată iver se cheamă
atunci ea este dragostea mea și mult mai ușor
va fi pentru noi să-mi spuneți adevărul

6

numai surori și frați în iuru-mi
și vă spun că nu voi duce lipsă de nimic
azi fără vină sînt pașii mei și mîine la fel
vor tremura buzele mele în fața jucătorului
dar acum se scoală cineva bolnav pe moarte și pleacă în lume
cu sîngele meu pleacă în lume
și acolo coruptă dogmă în ceruri
rivalul meu mult mai puternic.

7

acum și numai acum voi spune
dă-mi chiar mie această clorofilă veche
și boabele de sînge dă-mi din necunoscuti părinți
acum pentru totdeauna sparg coaja oului tenebru
acum și poate nu voi mirosi floarea pînă la capăt
și nu mă voi întoarce la stăpînul meu

8

cu adevărat inelele respiră pe falange
din clerul vegetal voi demasca o floare
tu regina sărutului creștin vei coborî la mine
cu subțioara crucii asudată
o boca-su fată niponă în primăvara asta
va crește în mine un foetus un fluture nocturn
lelui lahor nu-l voi lăsa din mine să exulte
eu am o noapte pentru viața lui
o extravagantă noapte.

ploaie deasupra orașului

BUCUR CRĂCIUN

Văzu. Păianjenul negru fugi pe caldarîm. Era foarte nehotărît, ploua tare. Era oprit aproape de fiecare strop. Trecu în goană prin valea cilindrică a străzii. Urcă pe buza peretelui din dreapta, coborî în vale iarăși. Obosit urcă spre cealaltă muchie. Se opri. La jumătate din înălțimea peretelui sting. Porni de-a lungul feliei cilindrice spre pridvorul berăriei. Mai era-n lumină. Calupurile luceau împotriva întunericului brusc dinaintea pridvorului. O dungă de-a dreptul orbitoare ținea de la marginea pridvorului pe toată valea caldarîmului. Se întrerupea doar la înălțimea cea mai mare a urcușului străzii, dintr-odată. Ajuns în fața zonei întunecoase se opri. Doi pași mai urcă. Pe înălțimea încovoiată iarăși se opri.

Țîșni cu mult mai mare iuțeală în întuneric. Urcă zidul de trei picioare în care se oprea covata caldarîmului. Ajuns pe scîndurile pridvorului se auzi întrînd. Avusese ochii mari și strălucitori pînă în întuneric. De dincolo, pînă la începutul zidului de sub pridvor, se apropiase tot mai mare, cu picioarele roșii, lungi. Lucitor și înalt. Deodată mai clar, mai mare. Era urmărit. Sau se rătăcise.

Cît trecură greu trei ceasuri, înafara ploii, păianjenul făcuse singura mișcare. Strada înfundată se înclina răsucită, cu o buză a caldarîmului mai ridicată. Mai ales înspre capătul ridicării urcușului.

Sfera și crucea turnului aplecat spre cazărmi, îndepărtate de berărie cu multă distanță se aprindeau în arămiu încins în mijlocul lunii întregi. Cu mersul unui ac de precizie turnul încă se mai apleca îndărăt, luna mișcată în sus întărea doar ea această înclinare nevăzută, înceată. Printre stropii deși și grei ceața acestei opuse mișcări se îngroșa, nelămuritoare. Îngustă, strada aduna apa în șiroaie clare, lucitoare. Casele de pe buzele covății caldarîmului, cu pietrele albe din față, se desfăceau într-un evantai foarte strîns înspre berărie, astfel că doar bolovanii dinaintea porților înalte erau mult luminați de lună. Începea prin capătul din urcușul străzii și trecea doar peste bolovani.

Ajunsă în fața zidului de sub pridvor apa se infiltra șipotind destul de încet, prin patru găuri ovale.

În marginea pridvorului erau trei mese de drot, mese vechi, știa. Un fluture cît o căldare era zgîriat în tencuiala din tîmpla berăriei, deasupra pridvorului. Lumina îl deslușea în întregime. Pridvorul era întunecat. De-a lungul străzii bolovanii albi tare încurcau distanțele adevărate mărind lungimile mult și scurtîndu-le alteori. Din dreptul pridvorului coperișurile caselor luminate și întunecate brusc, după coame, se deosebeau cu ușurință prin perdeaua stropilor, cu un foarte mărunt tremur.

Alternau ritmic și păreau cam de aceeași suprafață. Fără să înceteze, ploaia turuia de multă vreme, venea piezișă uneori intrînd sub pridvor. Partea cea mai mare de lumină venea spre îngustimea străzii prin arcaturile clopotniței. Alunecate pe spate, cu clopotele abia deslușite de învălmășeala luminii, arcurile ferestrelor îngăduiau două suluri de lumină, înalte mai mult.

Bătu de trei ori. A doua aduse o liniște nestabilă. A treia lăsă în urmă un gol ca o inimă oprită la care mai apuci să asculți.

Dindărătul turnului, crucii și sferei, luna se urcă și mai într-o parte. Trunchiul de piatră cobora pe o muchie. Neliniște. Ciinii nu lătrau. Pasărea țaicu sta îndărătul turnului cu capul în pene, înebunită de lumină. Celelalte, negre, bat din aripi, urcă și coboară, cîte doi, trei metri, oprindu-se pe pereții turnului, cu ghearele între rosturile pietrelor. Filfîiri tot timpul. Scurte, fără scop, întrerupte. Ploaia în perdele grele. În părți, sus și jos, și tot așa. Zbor fără plutire. Acestea pe partea întunecoasă. Nu lătră nici un cîine. Ultima oâtaie. Clopotul mare.

Pe fundul halbei în lichidul cu cristale, fosforescent, se deslușî atunci în mișcare înceată conul umbrelei turnului. Luna ridicată și trasă într-o parte de pe muchia turnului strecurase lumina pînă la jumătatea meselor din pridvor. Petalele umbrelei se lungiră deschizîndu-se, în mișcare lină, încetinită. Conul umbrelei se lărgi o dată cu deschiderea. Se desfăcură radical din trunchiul turnului feliile înguste de lumină. Gropanele cu apă, din grădini, se tăiară în oglinzi drepte, strîmte și concentrice. De la un timp, după ce se deschise conul în limita sa, imperceptibil și cu o înceată și greoaie aplecare petalele umbrelei începură să bată aerul într-o filfîire gigantică, încetinită, nefrîntă, continuă.

Un vînt de cer, tăiat în mari aripi, se făcu simțit ca un foale nesfîrșit și obosit. Aerul încărcat de plutire se lăsă în coborîre, mai greu, neușor. În straturi de presiune încetinită, mai mult ca o hotărîre. Stelele se răspîndiră în alte feluri. De tot atîtea ori conul umbrelei se deschidea și se închidea iarăși. Își căutau printre genele de lumină alt loc. Vîrfurile aripilor de oțel coborau pînă deasupra acoperișurilor. După înălțimea de la care tăiau fișiile din aerul luminat, acestea erau mai largi ori mai strîmte.

Uneori conul se închidea aproape total, ținînd sub el o întunecime fără porți. Peste imaginea tremurată de pe fundul halbei, acoperind filfîirea grea a palelor de oțel, se suprapuse alunecînd spre stînga umbrele prelungi ale degetelor mîinii stîngi. Și apoi ultimele, șuvițele pletelor.

În mîna dreaptă cu tolba de piele omul cu mantaua roșie pleca iarăși. Coborî întîi zidul pînă în valea caldarîmului, orbitoare, apoi porni desculț prin șiroaiele de apă, călcînd pe calupurile reci. Clipeau lung lumini deosebite. Mergea spre buza urcușului străzii, prin valea semicilindrică. În capătul acesteia, dincolo, era turnul aplecat cu umbrela deschisă. Păsările lipite de ziduri se deslușeau în ceața ploii tăiată lin de lunecarea înceată. Se vedeau tot mai lămurit.

Otto, Kraus, Gerhardt, Stoph, Wilk, numai într-un singur kedardou toți, plutiră pe palele de aer greu, sub feliile umbrelei. Se desprinseră uruind gros, continuu. După dezlipire plutiră încet, fără larmă, înclinați, cu evantaiul dintr-o parte desfăcut doar pentru rezervă. Kedardoul se îndepărtă lin, aplecat. După ce ieși de sub conul umbrelei turnului scăpă mai sus de vedere, peste desfacerea conului. Kedardoul lor mătăhălos și greu, de un oliv special, acum, în noapte, era doar negru și atît. Trei aripi late, în bătăi grele, lungi.

Cîteva dungi roșii, luminate, ale mantalei, schimbate mereu după mișcarea trupului, se pierdură dincolo de vîrful străzii ce ducea spre turn. Trecu spre zona întunecată de aripile umbrelei chiar de cum începu să coboare. Ploaia bătea ritm pe calupuri, în juru-i, dunga orbitoare din valea semicilindrică a calupurilor străzii ocolea cîteva picioare spre stînga înainte de a intra în axul porții turnului. În dreptul cotiturii spre stînga o stradă îngustă, un gang tăia șirul caselor aliniate. În colțul dintre gang și strada semicilindrică, pe buza covății, trei pomi, trei meri chirciți, sălbatici, apăreau deodată, de vreme ce pînă la ei, nimic în afara bolovanilor nu distrugea simplitatea rigidă a străzii.

După ce trecea peste gropană, înainte coborînd pe lîngă curțile caselor despărțite de gang, apoi pe lîngă grădinile lor, ar fi ajuns, urcînd și iar trecînd pe lîngă grădinile și curțile tăiate, în cealaltă stradă scobită, semicilindrică, perfect rotundă și ea, cu calupuri lucitoare și șuvoaie de apă. Se întîlnea cu cealaltă într-un U lung, în dreptul turnului.

Coborî și ajunse în zona cu iarbă, coborî prin gang. Ajunse dinaintea gropanei. Pe linia marginii apei, o creastă de lumină trecută prin feliile de oțel ale umbrelei, arunca asupra acestei zone o claritate neobișnuită. Iarba intra limpede în apă, firele se deslușeau fiecare, înalte. Ploaia se încărcase cu lumină. Stropii verzi albi luminau în parte. Cu mult după intrare în apă, firele de iarbă se vedeau la fel de clare, pînă undeva în adîncul gropanei.

În mijlocul ei, nu era un smîrc murdar nicăieri, apa era limpede, stropii nu o înspumau, cădeau pînă la fund fiecare, șinele șerpuiau strîmbe, aplecate uneori sub apă. Cîte una, de cele mai multe ori, mai rar amîndouă. Pierdut de mult vagonul galben și îngălbenit de lumină se umplu de reflexele roșii ale mantalei. Un fum albăstrui se mișcă din el, lent, înăbușit, în vîrtejuri joase, încete, dese. După o oprire de aproape o jumătate de ceas, omul cu manta ieși. Tot cu tolba, în ușa vagonului deschisă. În lungul străzii acum se vedeau doar părți din dunga orbitoare de lumină, din valea covății cu calupuri. Se terminau înfundate de berărie. Se vedeau prin cîteva locuri dintre casele aliniate. De pe cealaltă stradă se ridicau aceleași pete răzlețe de lumini.

Ploaia cădea mai greu deasupra apei. Aceleași lucruri de ambele părți, din dreptul turnului pînă la berărie. Doar pe cealaltă stradă, neînfundată, în dreptul vagonului pierdut de demult, pîlpîirile domoale a zeci de pete mici de lumini rupeau continuitatea aceleiași mișcări domoale a palelor lungi de lumină și întuneric. Trecu peste, dincolo, în strada neînfundată.

Ajuns în schitul închis, o liniște temătoare, întinsă, se arcuia peste aer în straturi gemene. De la distanță foarte depărtată îi văzu înaintea intrării în pangor, cu luminările aprinse, atenți, cu ochii ficși, unii cu ei aplecați. Dracii groși ascultau învierea. Nici un sunet, nici un ecou. Liniște, teamă. Ascultare, pîndă, aerul arcuit, nemișcare.

În întoarcere, kedardoul oliv, mătăhălos, negru, adie lin, aer peste flăcările luminărilor. Se aplecară dar nu se stinseră.

În liniște și în grupuri învierea se răspîndi tăcută. Gropanele colcăiau mai tîrziu, cu broaște și gușteri. Se auzi mai adînc clocotul ploii. Pale grele de lumini măturară încetinit deasupra apei. Un clopot bătu de patru. Ciinii începură să latre. Friedrich, Kost, Erwin, Müller se desprinseră de peretele turnului, într-un kedardo liliachiu, rece. Trecură printre două felii de oțel. Aruncară toate săgețile și sacii legați în gropane. Trecură înaintea celui cu mantaua roșie. Ajunseră la capătul gropanelor. Lanul de maci cobora limpede în apă. Ploaia piezișă îi apleca într-o parte. Zorii reci se lipiră de fluturele din puntea berăriei. Geamul se deschise pentru trei halbe pline. Gerhardt, Otto, Kraus, la mese, fiecare la o masă, pentru o mică pauză băură însetați halbele pînă la fund. Lin, matahala oliv porni în plutire, aplecată, în liniște. Începură să latre ciinii. Turnul se roti pe muchia lăsată. Kraus scoase porthartul și notă pe o pagină din mijloc cu un scris mărunt, numărînd din ochi cu atenție.

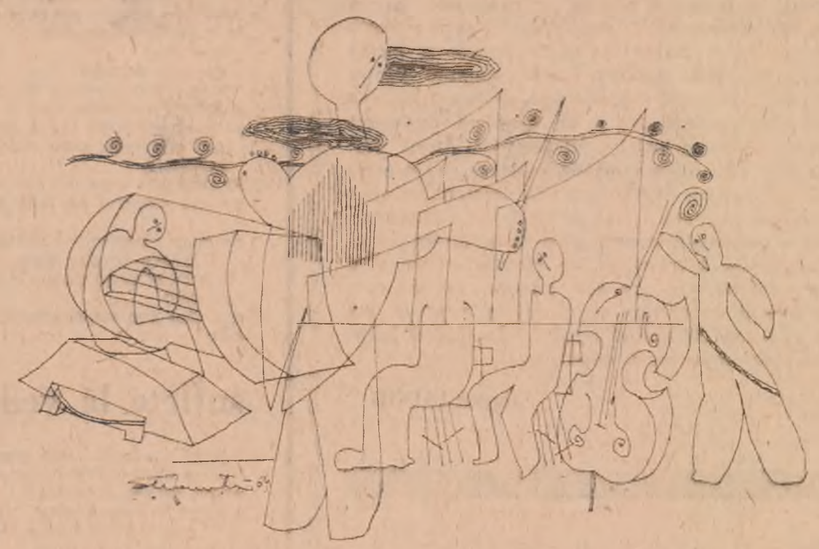

Desen de ȘTEFĂNUȚA SABIN

scările

de SORIN TITEL

Stă lîngă mine și împinge din spate, o aud gîfîind nerăbdătoare în spatele meu. N-ai încotro, trebuie să faci așa cum vreau eu, îmi spunea ea. Într-adevăr nu-mi rămîne altă alternativă decît s-o ascult, și încep să urc scările. Din cînd în cînd însă alunec și cad, nu sînt obișnuit, n-am urcat de mult niște scări atît de înalte, ea mă prinde însă în brațele ei vînjoase, ca de bărbat. „Nu așa", îmi spune, și începe să rîdă de neajutorarea mea. „Numai să sfîrșească acoperișul pînă ajungem noi, să avem un acoperiș deasupra capului", îi spun eu. „Ca să nu ningă și să ne ție de cald", adaug eu, văzînd privirea ei încărcată de suspiciune și neîncredere. Din cînd în cînd hotărîrea ei de-a mă tîrî după ea aproape cu forța, trezește în mine o neașteptată și ciudată rezistență, și atunci mă opresc, încep să scîncesc ; ținîndu-mă cu amîndouă mîinile de grilajul de metal al scării... O văd atunci înfruntîndu-se, o văd cum de ciudă și nerăbdare, — ea ar vrea doar să ajungem cît mai repede sus, își roade unghiile. Transpirația îmi alunecă între timp în lungi rîulețe de-a lungul șirii spinării. „Trebuie să ajungem, spune ea, trebuie să ajungem cît mai repede cu putință", scîncește ea în spatele meu. Din nou mă prind cu amîndouă mîinile de balustradă, refuzînd să mai fac vreun pas. Metalul rece al balustradei cu vopseaua alunecoasă, mă înviorează puțin. Însfîrșit ea își amintește de batistă și începe să se scotocească după ea pînă cînd în sfîrșit o găsește. „Uite ce batistă frumoasă, îmi spune, și într-adevăr flutură pe dinaintea ochilor mei, roșul portocaliu, batistei ei de mătase. Apoi mîinile ei noduroase și mari încep să-mi pipăe obrazul. Mă leagă la ochi aproape în glumă, și așa legat la ochi, stau lîngă ea pe scările murdare. Începem să înfulecăm senviciurile imense cu suncă și cu toate că nu pot să le văd, îmi fac o poftă nebună ; simt că prind puteri, aș putea, și o spun că prind puteri, aș putea, și o spun asta fără să mă laud, să urc dintr-o răsuflare pînă la ultimul etaj. Dar asta ar însemna să ajungem mult prea repede înainte ca ceilalți să termine acoperișul, ori eu îi aud încă foindu-se acolo undeva deasupra capului meu. „Gata, spuse ea, am mîncat, am prins puteri, ne-am săturat", apoi se ridică, se șterge la gură de firimituri, încearcă nodul la batistă să vadă dacă sînt legat destul de strîns. Îi simt mîinile pipăindu-mi ceafa, însfîrșit a găsit un pretext ca să poată umbla în voie de-a lungul trupului meu, a găsit o scuză ca să-și poată mîngîia fără s-o cert, părul. Cuprinsă de o neașteptată compasiune hotărăște să mă dezlege pînă la urmă la ochi. La început mă obișnuiesc greu cu lumina, clipesc la un mod probabil foarte caraghios, pentru că ea nu-și poate stăpîni rîsul, probabil foarte caraghios, pentru că ea nu-și poate stăpîni rîsul. Batista o pune pe balustradă să se usuce de transpirație. Hai ridică-te, îmi spune cu multă blîndețe, de data asta, stai să te ajut, îmi spune și-mi zîmbește tandru. Picioarele pe semne nu vor să mă asculte, căci nu mă scol bine, că mă și trezesc culcat pe spate cît sînt de lung, mă și trezesc rostogolindu-mă din treaptă în treaptă, oprindu-mă abia la capătul scărilor. „Te doare după injecție" mă întreabă ea, da să văd dacă s-a umflat locul cu injecția, spuse ea și suflă peste umflătura ca s-o răcorească. În sfîrșit la capătul scărilor mă opresc și așa făcut covrig reușesc să-mi revin repede, în tot cazul destul de repede ca să-mi dau seama că nu mi-am rupt nici-o mînă, că sînt totuși sănătos. Picioarele după o cercetare serioasă constat c-au rămas și ele intacte. Mă liniștesc destul de repede, îmi revin din spaima serioasă pe care am tras-o și cînd mă uit la ea o văd stînd acolo sus, cu un număr de trepte de-asupra mea, nu furioasă dar nici veselă, mai curînd plictisită de neajutorarea mea, nerăbdătoare probabil ca totul să se termine cît mai repede cu putință, rîzînd cu rîsul ei puternic și aproape bărbătesc, O văd ținîndu-se cu mîinile de burtă de atîta rîs. „Ești întreg, mă întreabă, ai rămas întreg, săracul de tine, o aud strigîndu-mi, de acolo de la distanța de la care se află, adică de la capul scărilor. Mă cuprinde și pe mine pe neașteptate veselia, probabil mă las contaminat de veselia ei, „Da sînt vesel", îi răspund, dacă vrei sînt dispus să facem o partidă de ping-pong împreună, sînt cum se spune într-o formă teribilă, căzătura asta m-a înviorat în toată legea. „Sînt teribil de căzătura asta m-a înviorat în toată legea. „Sînt teribil de nerăbdă-nerăbdătoare să urc din nou scările, îmi mărturisește ea." „Da îi spun eu, sînt întreg, uite, am rămas întreg, am o elasticitate teribilă, fac ce fac cum s-ar spune, dar tot în picioare cad sînt un fel de „hopa mitică" asta sînt eu. „Da, aprobă ea amuzîndu-se, nu ești un fel de „hopa mitică" amuzant, un băiat foarte drăguț adaugă, și-mi face cu degetul mustrîndu-mă în glumă. Aprecierile ei îmi fac o plăcere deosebită. Dacă vrei mai fac odată, îi spun. „Da" aprobă ea, te rog să mai faci odată. Atunci eu repet toată tărășenia, dar de data asta, spre uimirea mea, lucrurile nu mai merg ca prima oară. Mă aleg adică cu o mînă ruptă și cu un picior fracturat. Mi-a trebuit puțintel pînă să mă dumiresc dacă era vorba de piciorul stîng sau de cel drept, pînă la urmă am strigat victorios „stîngul", ca răspuns la întrebările ei. „Bine că nu e dreptul" o aud pe ea strigînd din capul scărilor, apoi de durere am leșinat. De data asta trebuie să mărturisesc, se arată mult mai înțelegătoare, decît de obicei. Îmi bandajă ea singură brațul și piciorul rupt, mă legă atentă cu batista, ca un cumva să se desprindă din nou, mă ajută chiar să-mi scutur pantalonii și pălăria. Sontic, sontic, am început să urc din nou scările, dar de data asta atenția cu care mă înconjura a început să mă agaseze și să mă inerveze, în loc să-mi facă plăcere. Am început atunci să fac tot ce-mi sta în putință ca să îngreunez și să fac insuportabil drumul ăsta al nostru comun. Am început s-o lovesc pe la spate profitînd de neatenția ei, am început s-o lovesc peste genunchi cu dosul palmei, ori de cîte ori se uita în altă parte, ba, din cînd în cînd, motivînd că sînt obosit mă lăsam dinadins în brațe obligînd-o în felul acesta să mă tragă cu forța după ea. Apoi toată împotrivirea asta a mea mi se păru și mie de-a dreptul idioată, încetai deci să fac pe cabotinul și mă hotărîi nu fără să mă las în voia unor remușcări tardive, s-o urmez cu supunere și cu credință. La început furăm preocupați să ne cuplăm cît mai mult mișcările unul cu celălalt. Dacă unul o lua din întîmplare înaintea celuilalt își cerea iertare și promitea să nu se mai întîmple. Toate decurseră o vreme în cea mai perfectă ordine, eram amîndoi mai mult decît încîntați de sporul pe care-l aveam la urcatul scărilor, pînă cînd avu din nou loc accidentul acela îngrozitor. Și anume, de

Desen de EUGEN DRAGUȚESCU

data asta ea fu cea care alunecă pe scări, atît de repede și neașteptat încît nici nu am avut timp să mă dumiresc. La început ca să fiu sincer mi-a venit chiar să rîd văzînd-o cu mîinile ridicate în sus, cu palmele ei mari și bătătorite îndreptate spre mine, ca un soldat care se predă. Țin minte că am îndreptat spre ea, desigur în glumă, bastonul cu care mă sprijinisem așa cum îndrepți o armă, făcînd cu buzele zgomotul pe care îl face o mitralieră. În clipa următoare însă înainte ca eu să-i pot opri căderea, o văd îndoindu-se pe spate, arcuindu-se ciudat, că nu aveam de unde să-i bănuiesc elasticitatea — Vrea să facă podul îmi spun eu la început, să-mi arate ce a învățat ea la gimnastică în anii de școală ; o, îmi spun neașteptat de flexibilă. Încîntat o urmăresc cum se arcuiește pe spate, încîntare însă de scurtă durată, pentru că în clipa următoare spectacolul pe care ea mi-l oferă se sfîrșește neașteptat de repede. Corpul ei se frînge în două și se prăvălește pe scări, rostogolindu-se fără grație. Totul pare atît de caraghios încît mi-e aproape Imposibil să-mi stăpînesc rîsul. De jos de la capătul scărilor ea începe să strige după ajutor. Eu sînt încă atît de amuzat amintindu-mi cum aluneca ea în jos ca o ghiulea, cu capul înainte, cu picioarele bătînd fără rost aerul ; încît în ciuda eforturilor pe care le fac nu pot să-mi stăpînesc rîsul. „Ajutor" strigă ea, dobitocule, ce-ți veni așa tam-nesam să rizi. Ea stă acolo, la mare depărtate sub mine, făcută ghemotoc, și după primele urlete care erau, așa cum am arătat, un fel de injurii la adresa mea, se scufundă într-o tăcere care mie nu-mi prevestea nimic a bună, o tăcere care mă determină să rămîn un timp cu respirația încordată la maximum ca să aud dacă mai respiră sau nu. Nu se auzea însă nimic spre spaima mea : stătea în continuare acolo la picioarele scărilor, cu capul ascuns în poală, ca o minge de cîrpă, încît după o vreme trebuie să mărturisesc, m-a cuprins întradevăr spaima cea mai cumplită, nu de altceva dar mă gîndeam că nu-i tocmai plăcut să urci așa o porcărie de scări de unul singur. N-aveam însă, ca să fiu sincer nici un chef să cobor din nou pînă la picioarele scărilor ca să văd ce se întîmplă cu ea, mă gîndeam la sacrificiile pe care le-am făcut ca să ajung pînă la locul unde mă aflam acuși nu-mi prea venea să iau totul de la început. Am așteptat așa dar să-și revină să se trezească din eventualul leșin în care căzuse. Așteptare plină de emoții și de nerăbdare prelungită enorm. Pe neașteptate m-am lăsat în voia tristeții : „Uite, am rămas singur, mi-am spus, doar pe ea o aveam, ea a fost sprijinul bătrînețelor mele" Din nou o strig, de data asta avînd grijă să dau vocii mele maximum de căldură. Ea nu-mi răspunse însă nici de data aceasta, stă gemuită acolo, la picioarele scărilor. Sînt cuprins de furie și încep s-o învinuiesc că să preface, vrei să mă sperii, îi spun, astea sînt micile tale răutăți, îi spun, sînt meschinele tale răzbunări. Nu trece însă multă vreme și o aud sforăind acolo jos, un sforăit sunînd ca de fetită mică. Un sforăit ca de pruncușor născut „A căzut într-un somn letargic" îmi spun, totul pe-i decît o surpriză a sorților puternic prin care a trecut. Îndulcit, o las să doarmă. Trece însă foarte mult timp și ei nici nu-i trece prin cap să se trezească, așa că pînă la urmă încep să mă neliniștesc, mă las fără să vreau cuprins de frică. Din capul scărilor unde mă aflu încep să strig ca să se trezească, acoperind-o cu un val de reproșuri. Sub ploaia reproșurilor mele ea se trezește, se ridică de jos și îmi zîmbește ștergîndu-se la ochi ca o fetiță somnoroasă. „Am stînt puțin", spuse ea, mă prinsese așa somnul pe neașteptate. Apoi de acolo de sus din locul unde mă aflu, o urmăresc cum face eforturi zadarnice să se ridice, cum de cîte ori încearcă să stea în picioare se prăbușește din nou la picioarele scării înainte de-a reuși să stea o singură clipă în două picioare. Cred să mi-am fracturat piciorul, scîncește ea, cuvintele ei mă emoționează țără să vreau. Văzînd nevoind, sînt obligat să cobor din nou pînă la picioarele scării, mînat de dorința sinceră de a-i oferi ajutorul meu neprecupețit. Așa ce încet cu multă băgare de seamă, am început să urcăm din nou scările. Din cînd în cînd durerile deveneau insuportabile, mă ruga să-i ofer o clipă de răgaz. Ne opream atunci, o clipă sau două pînă prindea din nou puteri, apoi ne continuam drumul. Ca să poată suporta mai ușor durerea începu să consume în nestire antinevralgice. Cum acestea întîrziară să-și facă efectul se hotărî să treacă la droguri ceva mai puternice. Zadarnic mă chinuiam s-o conving să renunțe, spunîndu-i că la imima ei sînt medicamentele de soiul ăsta nu sînt recomandabile, ea consuma somnifer după somnifer cu o furie oarbă. În curînd ele începură să-și facă întradevăr efectul. Cuprinsă de o stare ușoară de somnolență începea fără să-și dea seama ochii și se împiedica în mers. Pînă la urmă efectul. Cuprinsă de o stare ușoară de somnolență ea începea fără ceea ce mă determină s-o iau în brațe, ca s-o pot transporta mai ușor. Pe jumătate adormită ea mă privea drăgăstos de mînă, punîndu-mi-le în jurul gîtului ei, ceea ce îmi producea o bucurie atît de puternică încît aproape am uitat de greutatea drumului pe care îl mai aveam de străbătut. Ea vorbea din cînd în cînd prin somn și cuvintele ei erau pline de dragoste pentru mine. „Prin urmare mă iubește" îmi spuneam eu fericit la colnic în timp ce mă îndreptam cu ea spre ultimul etaj. Dacă a evitat pînă acum să mi-o spună a fost desigur datorită discreției ei deosebite. Dar pe măsură ce urcam scările aveam impresia că și greutatea ei crește și mi-a trebuit destul timp pînă să descopăr că femeia pe care o duceam în brațe, era chiar Venus din Milo. O Venus din Milo foarte ciudată însă, pentru că atunci nu mai bine ca pe mine mi-a fost greu să descopăr cît de mult îi semăna celebrita. Cît de frumoasă, mi-am spus, niciodată nu mi-aș fi închipuit că poate fi atît de frumoasă. „În tot cazul trebuie să umblu cu ea cu cea mai mare grijă ca nu cumva s-o scap și să se spargă". Ea aparținea deacum lumii întregi, știam foarte bine asta, era doar reprodusă și în manualele de școală, era cum s-ar spune un obiect cu care nu puteai să te joci. Cioturile mîinilor ei însă mă împiedicau la mers. De asemenea, marmora rece a șoapselor ei vrînd mi-ar fi putut da un reumatism de toată frumusețea. Eram însă conștient că ochii întregii lumi erau atintiți asupra mea. De felul în care am să reușesc să duc statuia la destinație va depinde toată gloria și tot viitorul meu. Știam foarte bine asta, în timp ce înaintam cu ea, simțeam pe umeri, împreună cu greutatea statuii, uriașa răspundere pe care mi-am luat-o.

VASILE ANDRU

străbunica noastră Carola

— Tu ce crezi, era vinovată străbunica noastră Carola ? întreabă fata lăsînd cartea. Uite, de cînd știu povestea ei, tot caut și nu găsesc răspuns. Am judecat în toate felurile. Stai aici, nu te speria, îți promit că nu-ți fac nimic ; dar te rog să stai aici.

Băiatul e așezat pe covor, cu picioarele întinse înainte. E pe jumătate întors cu spatele. Se mișcă și astfel își expune din cînd în cînd profilul, dar nu în întregime : de sub părul destul de lung, se descoperă o bucată de față, nasul, un ochi liniștit și urechea dreaptă. Privind peste umărul său, se observă că mîinile lui efectuează mișcări lenețe : dorința de a găsi un anumit obiect e destul de slabă și nu reușește să-l stimuleze la o căutare insistentă.

— Nu știu multe amănunte, de altfel cine cunoaște amănunte ? Istoria asta trebuie s-o uităm, a spus mama ; și totuși mi-a povestit-o. Cînd eram cam cît tine. Povestea și uneori plîngea. Apoi mă bătea. Mă bătea ca o sălbatică, și-mi era frică atunci cînd rămîneam noi singure acasă. Față de tata nu vorbea. Eu am crescut, am început să înțeleg, și mama s-a ferit de mine. Da, istoria asta trebuie uitată. Azi mama tace în fața mea. De probă am întrebat-o arătîndu-i acest portret păstrat cu discreție : „Mamă, uite-o pe străbunica noastră Carola. Vreau să știu totul despre brațul ei drept". „Un accident". Auzi, ce răspuns ! E revoltător ! Iartă-mă, nu te supăra că am strigat. Așează-te la loc, ți-am spus că n-am să-ți fac nimic...

Băiatul se așează din nou. Pare destul de nepăsător, ba chiar bine dispus. Distrat, dă cu piciorul în movila sa dezordonată conținînd majoritatea obiectelor de formă geometrică.

— Uite așa, continuă fata, mai vorbind cu tine, mai gîndindu-mă singură, am ajuns să înțeleg în mare ce s-a petrecut. Aș vrea ca într-o zi adevărul să mi se dezvăluie în întregime. Pe măsură ce trece timpul văd tot mai clar. Îi văd cum mergeau alături în ziua aceea nenorocită, amîndoi în tăcere. El o întreba mereu, a vorbit mult, o iscodea, deși era un om închis din fire, taciturn și morocănos, mai ales cu femeile, deoarece trăiesc numai în tovărășii de bărbați. Străbunica noastră, la începutul acestui drum, n-a vorbit. A acceptat fără rezerve să fie supusă la încercare — nici nu putea face altfel — totuși în sufletul său se simțea umilită și-i era ciudă că nu era în stare să se opună. Eu o înțeleg. Am analizat și ciudățenia probei la care urma să fie supusă. Astăzi ține cu totul de legendă povestea cu zidul magic unde cavalerii, întorși după o absență îndelungată, dacă erau bănuitori, își duceau femeile pentru a le proba credința, castitatea. Operația decurgea astfel : femeia își introducea mîna dreaptă într-o spărtură a zidului, și dacă ea păcătuise în lipsa bărbatului, mîna rămînea înțepenită acolo. Zidul era temut, circulau istorii de tot felul, cu exemple care din care mai concrete, mai grăitoare și mai cumplite pentru a-i garanta puterea. Este sigur că străbunica noastră Carola cunoștea din auzite asemenea istorii. Nu crezi că acum, în timp ce mergeau într-acolo, ea se gîndea mereu la aceasta ?

Da, a găsit ce căuta ! Este o sabie de lemn, bine lucrată, vopsită în negru, cu mîner de altă culoare. Sabia a fost mult întrebuințată în bătăile cu diverse animale mici din curte : vîrful ei e tocit, așchiat. Lipsește ceva : garda de la mîner. Reîncepe căutările, răscolind movila sa.

— Mama spunea — dar parcă ea știe ceva cu precizie ? — că tot drumul străbunica noastră Carola a cerut mereu vizitiului să mîne mai repede caii. Se vedea la ea o grabă rară, de neînțeles. Tu ce ai deduce din asta ? Era nerăbdătoare să ajungă cît mai repede acolo, să-i dovedească nevinovăția ? sau dimpotrivă, voia să scape mai iute de pedeapsă, așa cum procedează uneori oamenii fugind spre un rău cînd sînt siguri că nu-l pot evita... Oh, doamne, cum voi ști ? Era vinovată străbunica noastră Carola ?

Băiatul se dădu repede îndărăt, cu ochii spre ușă.

— Nu te speria, azi poate n-am să-ți fac nimic. De altfel, nici nu te voi lăsa să ieși degrabă de aici, oricît ai încerca să scapi. M-aș bucura dacă ai înțelege și tu că e la mijloc ceva tragic, și să căutăm împreună adevărul. Sau o soluție. Să reparăm ceva. Crezi că există lucruri iremediabile ?

Ce acuzație i se aducea ? Este așa de neclar, posed așa de puține informații, nu pot pune mîna pe un detaliu revelator... Reîntorși după ce au trecut prin împrejurări primejdioase, bărbații consideră că au dreptul să bănuiască orice. Se știe că în lipsa lui, străbunica noastră Carola asistase, după rugămințile mamei sale, la o petrecere a curții. Oare asta să-l fi supărat pe el ? Crezi că poate fi ăsta un motiv de suspiciune și de pedeapsă ? Hai, străduiește-te, spune și tu ceva, dă-ți și tu cu părerea ta rudimentară !

În sfîrșit, băiatul a găsit garda săbiei și încearcă s-o potrivească la mîner. Merge greu, ceea ce ne face să credem că nu a putut cădea singură, cum am presupus la început, ci a fost scoasă de băiat, altădată.

— După pedeapsă, n-au mai trăit împreună. Uite portretul ăsta, ținut ascuns, e din vremea cînd era despărțită de bărbat. Nu se vede că e schiloadă, deoarece șalul îi acoperă umerii, brațele. Aici a intervenit desigur și mîna pictorului, căruia i s-a ordonat să ascundă bine infirmitatea. Bărbatul a murit înaintea ei, și asta a permis străbunicii noastre Carola să restabilească legăturile cu familia sa. Asta nu-ți spune nimic ?

Deși a fost întrebat pe un ton răstit, băiatul rămîne pe loc. Avu la început un reflex de apărare, dar l-a reținut, i s-a opus, amintindu-și poate de promisiunea fetei, sau antrenat de jocul său. De altfel se pare că a pus garda în poziție întoarsă și vrea s-o aducă la normal. Ocupația îl pasionează

— Uite cum cred eu că s-au petrecut toate : Ea a vorbit cam mult pe ultima porțiune a traseului, poate a comis și greșeala să se arate sperioasă. Chiar și o fantezie să fi fost zidul acela al castității și al păcatelor, nu se poate să nu te fi neliniștit în fața lui, să nu te fi emoționat sau revoltat gîndindu-te că vei fi pus la încercare, întrebîndu-te plin de curiozitate cum va decurge operația. Sau poate ea l-o fi iritat rîzînd în secret de naivitatea lui superstițioasă. L-a enervat arătîndu-se un spirit mai elastic ; după cîte știu, străbunica noastră Carola era o fire mîndră și zeflemitoare. Bărbații, știindu-se în inferioritate în fața unei femei se simt jigniți chiar și astăzi, cu atît mai mult atunci, avînd în vedere mentalitatea timpului. Am dreptate ?

Da, mînerul a fost potrivit. Lipsește încă ceva. Băiatul pune obiectul refăcut deoparte și iar caută în grămăjoara de jucării.

— Uite cum cred eu că s-au petrecut toate, continuă fata clătinînd cravașa pe care o avea în mînă. Întrebările și explicațiile străbunicii sporeau îndoiala lui. Știi că cel ce se justifică pare adesea că se plasează în postura unui vinovat Astea îi întăreau convingerile că ea greșise. De altfel, îți dai seama în ce consta puterea magică a zidului. Dacă ne-am exprima în limbajul de azi, zidul era o metodă psihologică de sondaj, un catalizator, exersa o teroare morală ; pe cei vinovați îi făcea să se trădeze, pe o femeie lipsită de apărare, asuprită în gospodărie, o făcea să se teamă, chiar nevinovată fiind, o făcea să tremure, și asta era interpretat prompt de bărbat ca semn de infidelitate. Totuși, în afacerea noastră rămîne un punct confuz : de ce a tremurat străbunica noastră Carola tot mai tare pe măsură ce se apropia ? Era o fire foarte stăpînită, dîrză și autoritară, temperament pe care ni l-a transmis și nouă. Spune, tu ce crezi ? Era vinovată străbunica noastră Carola ?

Nu, nu se vede bine ce face el acum. Stă cu spatele, și după mișcarea neritmică a umerilor nu se poate deduce nimic precis. Ține capul mult plecat în jos, ca rupt de la gît. Un umăr e ceva mai ridicat, altul cu două degete plecat spre dreapta ; o clipă rămîne nemișcat, într-o încordare tremurată, așa cum stă cineva care leagă strîns niște noduri complicate.

— Vezi acum de unde provenea puterea magică a zidului ? Cei vinovați, în astfel de situații era imposibil să nu se trădeze : își recunoșteau vina sperînd să evite o pedeapsă necunoscută, convenind la cea a bărbatului care, oricît de aspră ar fi fost, era oricum din gama celor omenești.

„Oare zidul ăsta e chiar pură fantezie ?" întreba tare sau în gînd străbunica noastră. „Oare toate cîte circulă pe seama lui sînt aberații ? Nu a existat cumva, cîndva, demult, și un caz real care să-i întărească legenda ? un caz autentic, cînd forțele misterioase, obscure, să fi lucrat cu adevărat ? În fiecare năsoodire, chiar în cele mai fantastice, se află un sîmbure de veridic. Nu se poate ca în lunga perioadă de cînd există, în fața acestui zid să nu se fi petrecut măcar unul din acele fapte teribile despre care vorbește lumea..." Oh, dar cum pot să ajung aici cu supozițiile mele ? Străbunica noastră Carola n-a spus niciodată așa ceva ! Ce părere ai ? Nu te mai mișca atîta, zi și tu o vorbă !

Băiatul stă tot cu spatele. Nu se observă ce trebăluiește. De cîteva ori el se pleacă mult înainte cu corpul în timp ce coatele ascuțite rămîn în urmă ieșind în evidență. Se liniștește. Nu se știe dacă urmează sfatul fetei sau o face din proprie inițiativă.

— Uite, văd cum s-a petrecut totul : curînd s-au dat jos din trăsură. Erau în direcția zidului, dar pînă a ajunge lîngă el mai aveau de urcat un povîrnuș de cîțiva metri. Se însera și locurile păreau neprietene, chiar fioroase. Bărbatul, convins de mult că soția sa era vinovată, nemaiavînd nevoie de confirmarea divină decît pentru a îndeplini o ultimă formalitate, păsea încruntat în urma ei. Sînt lîngă zid. El își scoate spada : o spadă îngrijită bine și folosită mult, se cunoaște după luciul lamei

„De ce ți-ai scos spada ?" întrebă străbunica noastră Carola, albă, tremurîndu-i vocea. Își tutuia soțul, deși erau ca doi străini : el lipsise mult de acasă, plecat în treburi militare.

„Doamnă, răspundea el cu sînge rece, în caz că mîna ți se va întepeni în zid, va fi de datoria mea să ți-o tai. Cunosc bine ritualul, deși nu se mai practică de mult."

„Cavalerul meu, osteneala ta e zadarnică, răspundea străbunica noastră, Carola, stăpînindu-și tremurul vocii. Nu voi avea nevoie de ajutorul tău pentru a-mi elibera mîna. Mîna mea nu va rămîne în zid, poți să fii convins."

Parcă o văd, doamne, ce groaznică poveste, și cum n-am cui s-o spun decît tie, care nu înțelegi absolut nimic. Parcă o văd cum își introduce mîna în zid, în spărtura aceea, Iar el izbește sabia, o izbește cu atîta repeziciune încît ea nu a avut timp să-și retragă bratul de acolo. Nici el nu a știut niciodată dacă străbunica noastră Carola a fost sau nu vinovată. El a murit într-un război, nu mult după aceea, de o moarte pe care poate a căutat-o Dar noi, noi cum vom afla adevărul ? Și ție nici nu-ți pasă ! Parcă n-ai fi și tu amestecat în istoria asta ! Parcă n-ai fi și tu vinovat ! spune fata lovindu-l din răsputeri peste cap cu cravașa pe care o avea în mînă. Continua să-l lovească sălbatic, fără să fie impresionată de răcnetele celuilalt.

— Louise, strigă o voce răgușită din încăperea vecină, du-te și desparte-i ! Iar au început. Du-te repede că-l omoară pe băiat. E un iad aici. Oare de ce o fi fata asta atît de nebună ? Parcă n-ar fi crescut în casa noastră !

NICOLAE IOANA

Unul își ascunde fața

Înainte de lăsarea întunericului
înainte ca lucrurile să intre în trecutul lor
înainte ca mesele să se înduioșeze
și fețele albe ale copacilor să cadă la pămînt
înainte ca lichidul din sticle să se întunece
pe geamuri aprinse de ultima rază a zilei
cînd lucrurile se mai aud și se mai înțeleg între ele
vin vii să mă pregătească pentru marea noapte
copilul îmi spune noapte bună uitîndu-se la mine ciudat
cu capul ca un proiectil fragil duios
el înțelept prin sursurile lui vorbind o limbă încurcată
o limbă jumătate a lucrurilor jumătate a oamenilor
respirațiile soției devin din ce în ce mai egale
implorînd somnul toți îmi fac semne din ușă
ca dintr-un mal îndepărtat cu figuri ovale
doar mama doar ea se desparte cel mai greu
cînd închid ușa în urmă îmi mai strecoară un zîmbet
apoi cînd clanța s-a închis aud sunînd cearceafurile
prefăcute în nisip.
eu nu întorc capul în urmă să nu creadă că mi-e frică
să nu creadă că le rog ceva
și întunericul din ce în ce mai mult se lasă ca o haită
prăfuind perdelele cu otel cățărîndu-se pe scară masiv
indolent
ei adorm rînd pe rînd și mă părăsesc
și eu rămîn singur să privesc ușa
apa din căldare în care se oglindește un chip
podelele pe care alunecă totul
ei mă însoțiră și mă dușmănesc fără să știe
ei alunecă în văi adînci
sau umblă vii sau aproape vii
pe un tărîm care leagă și îngenunchează totul
ei ies din scoarța lor zilnică și pleacă
pe un cîmp necunoscuți, goi, netrebnici, murdari
pe cînd eu stau aici și simt cum cineva scoate
lucrurile pe nesimțite din odaie
ridică covorul și covorul devine plutitor
ridică masa și odată cu ea și pe mine
și o așează în norol iar eu stau pe jumătate gol
cu picioarele într-o mocirlă ce înghează
într-un norol cleios în care văd
chipurile celor ce vor să mă piardă
chipuri de păsări cu copite
chipuri de vulturi cu trupuri de oameni
chipuri de copii legați de mese printr-o funcție vitală
monstruoasă
și-mi cad pe umeri peste hîrtiile din față
risipite și împietrite fulgi mari apăsători
răsunînd pe calcarimul din curte
ca o mulțime în mișcare
și cei cu copite calcă peste degetele mele
peste condeiul meu scoțînd un scrîșnet umilitor
și cei cu ciocuri își așează capetele
peste umerii mei mă apasă mă bagă în pămînt
și eu îl duc sau stau în nemișcare
numai trupul mi se scufundă în pămînt
sau mi se usucește după cum
capetele cu ochii galbeni
acoperiți de o pieliță, se îndură
apoi iarăși pe nesimțite aduc lucrurile în odaie
și întetesc focul cu capete de bătrîni
cu gheare de păsări și cu trupuri de copii
și o căldură îmi moleșește auzul
îmi îngroașă privirile
iar cineva vine și mă aruncă în foc
și îmbrățișez acele capete rînjind
acele trupuri luminoase ,
apoi din propria mea cenușă privesc
e totul ars în jur și pling
e totul în jur cenușă înecăcioasă
cenușă, cenușă care murdărește zăpada
întinsă de la capot la celălalt al lumii
iar cei ce se trezesc să urineze, cei somnambuli
beți de alcoolul acelui tărîm mă găsesc
tot aprig, tot înalt, tot ghemuit, tot floare
ei mă uitaseră, ei mă dăduseră pustiului nopții
ca pe un bătrîn
ei mai mă pindesc după perdeaua trasă discret
ei mai întîrzie o vreme ei mai zîmbesc
pe cînd respirațiile egale se prind de lucruri
de oglinzi ca niște sfori nevăzute în care cad
ca niște păianjeni în care se rostogolesc :
doamne în nisipurile lor eu mă rog să fie cald
să nu le cadă scorpioni în singe
să nu-i caute moartea cu gura rea
să ardă egal ca niște stoguri în toamnă
eu mă rog mult, eu mă rog nevăzut
pindit de lucruri de limba ceasului
ce nu mai ostenește să-i poarte pe acest pămînt
lin, să capete aripi să plutească
să nu-i glodească aerul să nu le strice
carnea să nu le pese de vulturi
sonori de vulturii lichizi
cu pene galbene și ciocuri violete
eu mă rog de acest copac din fața mea
acestui scaun, acestui cuier, acestei uși singure
la clanța care se joacă spiriduși
la fete mari moarte înainte de a ți coborîte
în noroiul alb al femeii dătătoare de chip
și mai ales de sufletul copacului
de sufletul scaunului la sufletele mici
ale spiridușilor care încearcă
să ne încuie pe dinafară
să nu rîdă de chipul lui Iisus
de chipul lui mic și pocit din icoane
și mai ales să nu facă vr-o prostie
să-i ceară să facă vre-o minune
să facă vre-o alegere seacă
că sărutul lui e al morții e al lucrului
rece și singur.

150 de ani de la naștere

NICOLAE BĂLCESCU
sau pasiunea lucidă

Corespondența lui Nicolae Bălcescu, readusă la lumină acum cîțiva ani de G. Zane într-o excelentă ediție, nu are nici farmecul și culoarea memorialisticii lui I. Ghica, nici savoarea narativă și lexicală a epistolelor lui M. Kogălniceanu. Ea este înainte de toate expresia arzătoare a unei vocații și a unei drame, a unei predestinări de erou dăruindu-se cu o pasiune lucidă. Printre rîndurile ei telegrafice palpită același vizionarism și patriotism, aceleași idei ale revoluției care însuflețesc opera istoricului și gînditorului, dar transcrise aici cu o tușă spontană, în termenii unei existențe ce se consumă febril, de la speranță pînă la extaz și de la îndoială pînă la suferință și prăbușire.

Structură romantică prin puterea de a se consacra total unei cauze, Bălcescu s-a simțit chemat către revoluție ca de o fatalitate sublimă. Ideile, scrierile, acțiunile sale iau ființă și se desfășoară într-un spirit de necontenită jertfă, absorbindu-l cu desăvîrșire. Îngropat în uriașele infolii ale arhivelor, în căutarea altor și altor argumente istorice, călcînd fără preget drumurile țării și ale Europei, de la coliba cătănușului la statul major și cancelariile apusene, tribun, gînditor, diplomat și ostaș, Bălcescu este sufletul redeșteptării noastre sociale și naționale, vestitorul inspirat al României moderne. Scrisorile, de o excepțională importanță documentară, ne oferă în același timp elementele unui autoportret, compun prima biografie spirituală a eroului, poate cea mai vie și mai dramatică. Omul acesta înflăcărat, și energic, detestînd absolutismul, își începuse tinerețea intrînd în închisoare și „la prison oblige comme noblesse", notează el nu fără humor. Din lipsă de mijloace materiale, se gîndise la un moment dat să „negoțieze" o căsătorie, ca „luînd o zestre bunicică" s-o poată sacrifica pentru cauză. Anii aspri ai exilului îl poartă la Paris și la Londra unde, prin scrieri ca **Question économique des Principautés Danubiennes** și prin viu grai, caută să atragă atenția „sur l'état agonisant de sa patrie". O bună bucată de vreme rămîne în Transilvania cu scopul de a concilia diversele grupuri revoluționare, române și maghiare. Urmărit ca proscris de poliția imperială, călătorește travestit în moț ciubărar „dormind pe iarba umedă, în ploaie, fără foc, hrănit rău", însă mereu cu o foarte bună umoare. La Panciova, petrecuse o zi întreagă în piață „vînzînd ciubere și certîndu-se cu babele, cîte un ceas pentru un creițar". **(Către Ion Ghica**, oct. 1848). Poposind în mai multe rînduri la Paris, e silit să-și amaneteze obiectele de valoare la Muntele de Pietate, să trăiască în sărăcie tot mai singur și mai bolnav. Ruinat, în cele din urmă, are ideea de a se face dascăl „în vreun orășel din țara turcească". Dar e numai o intenție.

Necunoscînd altceva decît visul de eliberare a țăranului și de unitate națională, despre care vorbește necontenit cu impresionanta lui fermitate vizionară Bălcescu ignoră nimicurile vieții mondene și disprețuiește prozaismul existenței tihnite și limitat gospodărești. Cînd, după moartea Elenei Negri, Alecsandri se retrage la moșie, părînd că se consacră exclusiv agriculturii, prietenul care-l îmbărbătase („Să înfoarcem ceea ce ne-a mai rămas din dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră") îi scrie indignat și ironic: „Tu, Basile, poetul cel mai poetic, tu care zburai pe fantezie în spațiurile nemărginite și mult împodobite ale imaginației: tu care pînă acum ai trăit în lumea inimii și a ideilor, să cazi așa de jos, într-o stare atît de prozaică, atît de materială! Să te faci, ce? **arendaș!** O profanație. Să lași cerul ca să măsuri păpușoi și să iei socoteala boierescului! Ce cădere grozavă. Mă lepăd de tine, prietene! Nu mai cunosc în tine pe poetul meu și nu te mai primesc de soțul meu, cîtă vreme vei rămînea la banița de păpușoi" (7 dec. 1847).

Bălcescu e stăpînit de ideea revoluției și a unirii pînă la obsesie, pînă la sacrificiul de sine. Moartea eroică îi apare ca un ideal suprem, ca vechilor daci: „...și eu să-ți spun drept și din fundul inimei, tie, Ghico, ca mai bun prieten al meu, doresc să mor, și de aceea să merg să mă bat. Nu mă întreba pricina acestei hotăriri, căci n-o știu nici eu" (8 iunie 1848). După înfrîngerea mișcării din 1848, autorul **Istoriei românilor sub Mihai Vodă Viteazul** nu va înceta să creadă într-o revoluție viitoare și de aici destinul său de erou tragic, suferința morală, pe lîngă cea fizică, a ultimilor ani de viață. În urma eșuării tratativelor din Transilvania și a dezamăgirilor venite din partea unor expatriați ca și el, Bălcescu se consideră un damnat: „Je suis né sous une mauvaise étoile". Nefericirea de a nu fi putut să moară pe un cîmp de bătălie devine și mai grea la gîndul că resurecția se va produce cînd el, omul istovit de boală, nu va mai fi capabil să-și slujească patria în nici într-un fel: „Mi se rupe inima cînd gîndesc că vor veni poate vremurile dorite, fără ca să fiu eu de nici un folos țerii, nici cu sabie, nici cu condei, nici cu gura". O admirabilă demnitate și mîndrie aureolează chipul revoluționarului care nu înțelege să-și obțină sufragiile nici prin cereri umilitoare, nici prin trucuri teatrale: „...nu știam decît o popularitate, aceea ce e rezultatul faptelor mari și adevărat folositoare".

Nicolae Bălcescu a fost desigur una din acele „sînte firi vizionare", comunicîndu-se patetic, entuziast și febril. Dar tonurile corespondenței sînt variate, nu numai pentru că euforiei îi urmează deznădejdea, ci pentru că eroul se revelă ca o personalitate foarte complexă. Mesianismul, patosul romantic al articolelor și studiilor istorice răzbate și aici, dînd glas încrederii nestrămutate în viitorul națiunii române: „Popoară și guverne simpatizează acum la nenorocirile noastre și voiesc a ne protege. Astăzi poate sîntem în ajunul cînd cauza română este menită a giuca o mare rolă politică, a sluji de pretext unui înfricoșat resboi universal, care va hotărî viața și libertatea lumei. Astăzi dar e vreme ca, moldoveni și munteni, să ne aducem aminte că sîntem români, să ne strîngem împreună inimă lîngă inimă, să ne organizăm, să ne concentrăm toate puterile, toate voințele într-o singură putere, într-o singură voință" **(Către emigrația moldo-română din Paris, 8 martie 1849).** Cele cîteva zile din februarie 1848 cînd ajunge să pătrundă chiar în cabinetul lui Ludovic Filip la Tuilleries sînt adevărate momente de transfigurare și extaz: „Iubite cetățene și amic! — i se adresează lui V. Alecsandri — Află că națiia cea mare s-a ridicat și că libertatea lumei s-a mîntuit. Minunata Revolutie, ce te călesc amarnic că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumei. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți. Îți alătur aci o ruptură din catifeaoa ce acoperea tronul lui Louis Philippe, sfărîmat astăzi la 1½ ore. Însumi am smuls-o din Tuilleries..." (24 febr. 1848).

Din ardent și liric, tonul scrisorilor devine în anumite împrejurări persuasiv, poruncitor, lucid. Inspiratul profet ne apare acum ca extrem de pozitiv, glasul său avînd intransigența comandantului de oști și a strategului: „Nu faceți poezie și sentimentalism, ci dreptate strașnică". „Scoateți mai curînd un regulament pentru gvardia națională..." „Căutați să întemeiați un club de oameni tineri..." „Dezorganizați partida Cîmpineanului". „Publicați toate cele ce lucrați". „Fiți mai revoluționari, că am făcut greșeli". **(Către A. G. Golescu,** 22 iunie 1848). Avîntat, confesiv și afectuos cu prietenii apropiați ca Ion Ghica, neîntrecutul exilat peregrin e distant, oficial și rece cu moderații ca Eliade, înflăcărarea alternează cu humorul și auto-ironia. Cîteva rînduri către Alecsandri vin să parodieze propriile îndeletniciri istorice și militare: „J'ai reçu aujourd'hui ta lettre et 400 fr. Tu a raison de compter sur 500 fr. que je te donnerai un jour sur le premier million que je gagnerai sur mes chefs d'oeuvre, ou sur les contributions de guerre que je lèverai sur la première province que je conquerrai par mon épee". (11 février 1850).

Fără „savoare" cum le caracterizează chiar Ion Ghica, scrisorile lui Bălcescu sînt așternute în febra călătoriilor și demersurilor politico-diplomatice, în scurtele popasuri dintre două drumuri și două adrese, purtînd cel mai adesea, nume conspirative. Ele urmau să **comunice** în primul rînd știri cu privire la mersul revoluției și de aceea alcătuiesc uneori un adevărat jurnal de front, conținînd planuri de strategie și tactică militară, așa cum corespondența altor scriitori constituie jurnale de călătorie sau de creație. În aprecierea evenimentelor, Bălcescu se confesează și indirect se descrie pe sine, dar și pe alții, pe C.A. Rosetti, pe Ion și D. Brătianu. Cel mai pregnant este portretul lui Eliade, surprins pe latura lui caricaturală, de personaj megaloman, fluturîndu-și pe bulevarde alba-i mantie și pretențiile învederate la domnie. Nici Ion Ghica nu va fi iertat în această privință, o dată adresîndu-i-se cu o ironie suverană, altă dată mai blajin, cu un calambur: „Am auzit încă în Paris că tu te faci negreșit domn; de aceea iată îți scriu: ca să nu mă uiți și pe mine, Doamne, cînd vei veni întru împărăția ta".

Corespondența lui Nicolae Bălcescu, înregistrează, fie și în germene, cîteva din ideile sociale și politice fundamentale ale gînditorului; ea reprezintă prima istorie a revoluției de la 1848, care va fi, evident, completată și continuată de corespondența și memoriile altor fruntași ai mișcării. Descifrăm în rîndurile ei, abia acum în urmă pe larg dezlegate, frămîntarea dramatică a unui posedat sublim de ideea dreptății sociale și a unității naționale; distingem puritatea unui profil de sfînt, care a renunțat la toate ale lumii, alegînd jertfa pentru a putea spune înfiorat și profetic: „România va fi iubita noastră". **„Notre Roumanie donc existera.** J'en ai la foi intime. Aveugle qui ne le voit pas".

Al. SĂNDULESCU

Proza lui G. Călinescu

EDIFICAREA

Impresia de exuberanță pe care o degajă proza lui G. Călinescu e un indiciu al prisosului de vitalitate. Eroii activi au o disponibilitate a energiei și de aceea pot acapara inițiativa și decide cursul evenimentelor. Dacă în **Cartea nunții** fervoarea se cheltuie în jocuri juvenile, în **Enigma Otiliei** ea întreține setea lui Felix de studiu și de pregătire sistematică, iar în **Bietul Ioanide** sau **Scrinul Negru** se convertește în activitatea cea mai fecundă, în creație. E simptomatic însă că, de la început eroul lui G. Călinescu trăiește impulsul de a corija natura, de a o sfida ca un rival, ziditor de noi peisaje, solicitat de reorganizarea materiei. Nu numai la Ioanide energia e investită în proiecte de restaurare urbanistică. Mai mult sau mai puțin fiecare personaj călinescian este, structural, un arhitect, stăpînit de obsesia „de a construi spre cer". Cu aviditatea lui de acțiune el nu se rezumă vreodată să nege. După momentul demolării survine inevitabil replica pozitivă fertilă. Tentația de a schimba ambianța fizică înconjurătoare nu întîlnește nici o reținere.

Departe de a se consuma doar în stadiul elaborării abstracte, spiritul întreprinzător se verifică în aplicarea intențiilor. Fără să ezite Jim formulează idei de modernizare edilitară, deși nici cunoștințele generale, nici informația de specialitate nu acoperă pe deplin această cutezanță. Pînă și moș Costache face planul unei case, dirijează echipele de zidari, strică grădina și gazonul pentru a prepara terenul necesar. Doar mania tergiversării și zgîrcenia îl împiedică să fie consecvent. La Ioanide însă bănuiala oricărei imposturi dispare. El e Arhitectul, mesagerul unui ideal de grandoare. Faptele lui sînt expresia unei gîndiri temeinice, calificate, pofta de acțiune apare canalizată rațional, se supune unei coerențe, e înnobilată de spiritul vizionar.

Imun la compromisuri și tentații mărunte tatăl lui Tudorel se separă violent de părerile confraților și cu riscul de a fi singuratic, susține dezideratul revizuirii de la zero. În **Bietul Ioanide** arhitectul este partizanul unei sforțări gigantice, care presupune înlăturarea vestigiilor rușinoase și înălțarea unui nou oraș. Proiectele pe care le poartă cu sine nu rezolvă numai exemplar revendicările vieții civilizate. De sigur arhitectul folosește tehnicile avansate de construcție, prevede valorificarea tuturor resurselor, îmbinarea cerințelor traiului cu pretențiile unei estetici elevate. Pentru Ioanide arhitectura este însă o parte integrantă a conceptiei despre om.

Odată cu inovarea privelistii, trebuie să se modifice și fizionomia morală a individului. Prin eliberarea de influențe bizantine, de barocul italian și exotismul tradiționalist Ioanide proclamă ieșirea din medieval. Începe o epocă de civilizație modernă autentică, în căutare de forme propice de desfășurare. Predominantă este tendința de regrecizare. Orașul trebuie să fie un singur monument, compus din foruri, terme publice, clădiri de interes colectiv. Cetatea ideală este o perfectă contopire a frumosului geometric și sanitar, o agora, loc în care virtuțile umane se pot dezvolta în armonie, la lumină, nestînjenite, în plenitudinea stărilor. Macheta Căii Victoriei cuprindea o suită de clădiri absolut egale, înconjurate de avuzuri și fîntîni, dominate de statui ecvestre de bronz. Ioanide admite premiza „cetății radioase", a „orașului linear" pe care o descoperă în Le Corbusier, dar suspectează abuzul de grădină și geometrismul fantezist în alb. Nu examinăm detaliile profesionale, felul în care sînt atestate principiile arhitectonice, în toate ramificațiile lor. Ne interesează aici implicațiile umane ale năzuintei spre grandoare pentru care pledează Ioanide. Nimic nu pare mai elocvent în acest sens decît modul în care e incorporat mitul elin.

Într-un articol din **Pași pe nisip** Eugen Lovinescu explică necesitatea cunoașterii antichității pe simpla dar organica nevoie de a ne proiecta într-o lume idealizată, dacă nu ideală, expresie a propriei noastre imaginații și aspirații. E anevoioasă recompunerea civilizației homerice despre care știm puține lucruri și care deschide cîmp larg ipotezelor. Eugen Lovinescu se raliază la o interpretare psihanalitică, arătînd că incapabili a ne reconstitui mintal o antichitate obiectivă — o proiectăm sub forma „unei lumi păgîne în care visurile și dorintele noastre refulate de civilizația modernă își închipuie a găsi o aparență de realizare" (Freud).

Înregistrînd varietatea punctelor de vedere (Nietzsche, Fénelon, Goethe, oratorii Revoluției Franceze, etc.) criticul conchide: „Fiecare găsește în antichitate ceea ce caută". În genere, presupunerile se împart în două mari categorii, aspecte contrastante care dovedesc că structura sufletească a elinilor este încă în discuție: „de o parte un caracter de incontestabilă seninătate, optimism și echilibru, cu un Olimp, în care nimic nu amintește ascetismul imaterialitatea sau datoria; cu o viață exuberantă, triumfătoare, în care totul e deopotrivă de divinizat, binele sau răul; și alături de această concepție, peste care planează surîsul Elenei, „ca un simbol voluptuos" — un aprig simț al tragicului, evident mai ales în teatru, un gust al neantului, un continuu strigăt pesimist, prezent în toți poeții greci".

Pentru Nietzsche (**Originea tragediei**), creația Olimpului echivalează cu „extazul unui martir torturat, pe care el îl opune supliciului". Cunoscînd de timpuriu groaza existentei, pentru a-i fi posibil să trăiască, i-a trebuit Grecului evocarea protecției splendorii în visul olimpic. Olimpul devine astfel o lume intermediară și estetică. „Căci cum ar fi putut suporta existența acest popor atît de apt la durere, de nu i-ar fi contemplat în zeii lui o imagine mai pură și mai radioasă". Asadar mitul Eladei ar fi proiecție complimentară a unei viziuni senine, capabile să contrabalanseze pesimismul funciar, dar care, cînd nu e înfrînt, duce la distrugere, cum i-a dus pe Etrusci. Cu alte cuvinte teogonia greacă ar fi creațiunea bovarică a unei rase, care s-a visat altfel de cum era, și s-a proiectat într-o imagine idealizată și profund neasemănătoare: Olimpul grec reprezintă lumea așa cum ar fi voit Grecii să fie și nu cum e. Însă Eugen Lovinescu crede că „interpretarea bovarică a mitologiei grecești este, de altfel, cu atît mai puțin probabilă, cu cît în felul de a concepe pe zei, antropomorfic, cu pasiuni omenești, cu însușiri și defecte, este evident că ei nu sînt decît proiecția idealizată, adică sublimată dar esențial identică a rasei elenice. Ar fi inexplicabil că aceastor zei, imagine fidelă, să le fi acordat apoi, bovaric, un sens jovial și optimist, simplu corectiv al unui pesimism fundamental, dar și așa, fără a eluda dificultatea, rămîne încă de explicat textele pesimiste, incontestabile".

Într-o analiză celebră a perpetuității istorice, Marx îi consideră pe Greci copii normali. Acesta e farmecul permanentei mitologiei lor. Chipul în care se efectuiază raportarea la normele antichității eline permite adesea, diagnosticul de substanță al operei. Concludentă pentru noi, din unghiul specific de cercetare, este optiunea călinesciană. Adică, după remarca lui Lovinescu, ce a vrut să găsească autorul **Bietului Ioanide** în antichitate? Ca răsfrîngere a propriilor veleități, Grecia capătă accepția meridională, apolinică, de grandoare, seninătate, trăinicie, expansivitate. E greu să ne închipuim că G. Călinescu alege versiunea „sudică" a mitului dintr-o cochetărie a fanteziei sau ca o retragere a disperării. Elada nu e pentru el paradisul pierdut, reversul tragediei, ci „într-un joc cu geometria", un ideal de perfecțiune și armonie.

Trecem acum peste explicația freudiană a reîntoarcerii la casirii copilăriei (pe care toate romanele lui G. Călinescu o zugrăvesc posacă, neprielnică, terorizată de măturși și igrasie). Tipurile de disimulare a autorului le-am analizat în altă parte. Continuu el năzuie să se întoarcă spre o perioadă, poate netrăită, o voioșiei, destinderii și jocului, dominată de culori senine, scutită de dileme grave și chiar de responsabilitate. Copilăria reapare ca o relaxare compensatorie, ca un capriciu constructiv, ardent al omului de geniu. Nu e de mirare că în utopismul inițial al prospectelor lui Ioanide mitul Cetății e asociat de ideea lipsei de utilitate imediată. Cînd neagă instinctul practic în construcție, Ioanide se referă ca o autoritate la nepăsarea sublimă a grecilor: „anticii, mai puțin căutători de confort și cu un mare sentiment al infinitului, construiau colosal".

Orașul imaginat e o proiecție superlativă. Păgînismul elin se contopește cu calmul marilor lagune americane. Stilul polivalent e guvernat de miracolul enormului: turnuri amețitoare, basoreliefuri masive și monștri de teracotă, cetăți lacustre somptuoase, de un hiperbolic neîncetat. Abia în **Scrinul negru** grandilocvența arhitectonică este amendată și Ioanide recunoaște că suferă de vițiul monumentalismului. Nu tot ce cutreeră, ca ispită superbă, imaginația poate întruni adeziunea concretului. Integrat mișcării de înnoire socială arhitectul ține seama de necesitătile populatiei, de condițiile și particularitățile cadrului. Intervine o altă călăuzire a grandiosului: „Coloanele uriașe, pilaștrii, cupolele înalță sufletele și le dau avînt în munca diurnă". Marile artere desfășurate radial sau reticular se înscriu acum într-o viziune corectată, realistă a posibilităților, adecvată unei angajări colective solidare. În **Scrinul negru** are loc o autoevaluare a trecutului, o judecare a exceselor și indiferentismului. Dacă înainte hotărîtoare se dovedeau simetria liniilor, efectul estetic („a fi arhitect era pentru mine un joc cu geometria"), acum Ioanide se consideră cetățean, educator. Nu e abandonat criteriul frumosului măreț și durabil, dar el se subsumează unei înțelegeri mai largi a renovării condițiilor de trai umane. „Să ridicăm fabrici și locuințe, dar să le facem frumoase ca domul din Milano și ca palatul din Versailles".

Refugiile sordide — plan antitetic obișnuit al narațiunii călinesciene — sînt expuse unui asediu în ultimul roman. Pe imensul cartier năpădit de buruieni apar munți de cărămizi, saci de ciment, stive de grinzi. Camioane-automobil circulă fără întrerupere iar elevatoare de tot soiul transportă pe bandă rulantă nisip, ciment. De astă dată din schița lucrărilor se elimină luxuriantul, decorația excesivă. Mai sînt valabile învinuirile de lux asiatic, desfriu de colonade și ornamente bogate, învinuiri formulate odinioară de adversari? Ioanide e în **Scrinul negru** contra oricărei risipe: frumosul rezultă din economia întregului, în concordanță cu peisajul. Firește un popor nu există dacă nu se simbolizează în cîteva proiecții spațiale, dar precumpănitoare e eficiența. Toate proiectele sale ascultă acum de exigențele elementare: simplu, higienic, economicos.

Cînd își dă seama că n-a stîrpit cu totul din fundul sufletului păcatul monumentului sfidător, se înclină în fața criticii și promite că va evolua în sensul dorit. „Ioanide hotărî deci, să-și înăbușe orice infatuare, de arhitect de monumente majore și să se supună, cu modestie, directivelor lui Dragavei". E adevărat însă că unele soluții la care recurge arhitectul sînt reduse la forme prea categorice, (alternativa fabrici — biserici) și raporturile sale cu Dragavei din pricina inconsistentei tipologice a interlocutorului, par deformate de o docilitate, lipsită de fundament. Străfulgerările fanteziei îmbracă atunci pe neașteptate veșminte de o cuminteție cam rigidă. Splendid se încheie însă în **Scrinul negru** privelistea: construcțiile, arbuștii, fîntînile, ajung constelații mirifice în aer și în apă.

Se modifică și relația cu factorul tradițional. Arhitectul nu putea suporta accentele de smerenie pe care le implica exotismul local. Acum, în etapa **Scrinului negru,** el reabilitează ideea pitorescului autohton, introdus ca un element subordonat întregului de grandoare. E interesat de tiparele consacrate ale folclorului arhitectonic și tinde spre împăcarea tehnicii înaintate cu stilul fixat de geografia și etnografia locului. Un rafinament cultural e concentrat în valorile plastice, în simplitatea și lipsa de ostentație a structurilor tradiționale. Există o filiație de la casa lui Pascalopol, descrisă în **Enigma Otiliei,** pînă la Palatul cultural conceput de Ioanide.

La generosul adorator al Otiliei, găsim mobile de diferite stiluri și vechimi. Pe dulapuri, în cuiere țărănești se îngrămădesc ulcele ardelenești și poterie occidentală, printre care cîteva tipsii perugiene de la începutul secolului al XVI-lea. În marile fortificații moderne Ioanide realizează cu discernămînt, fără aglomerări, o fuziune a trecutului cu prezentul, în sensul continuității istorice.

Ce nu admite G. Călinescu este utilizarea pitorescului ca pretext al leneviei și dezordinii. Ca să reliefăm modificările ivite în receptarea pitorescului, e destul să comparăm două texte publicistice. Într-o cronică a mizantropului: „A mătura și a construi" (Națiunea — 21 martie 1947), urbea e judecată cu asprime pentru înapoierea edilitară: „Dați-mi voie să vă spun că Bucureștiul nu e murdar, ci urît. A, poate să aibă farmec, asta e altă socoteală, poate chiar să cuprindă detalii de înaltă valoare artistică (sînt de această părere) — însă orașul în întregul lui este oribil". Și apoi urmează argumentarea: „Eterogenitatea construcțiilor, lipsa în general de gust arhitectonic, distribuirea proastă a spațiilor, lipsa monumentelor vaste, în blocuri mari de piatră, a pieților perfect definite, a obeliscurilor, a columnelor, a fîntînilor, execuția în material ieftin și meschin a blocurilor, prezența a mii de bordeie, crăparea și ciuruirea trotuarelor, irregularitatea pavajelor, acestea și încă multe altele fac din București un oraș fără noimă, pestriț, fără a fi pitoresc, mizerabil, peticit". Îl sperie „creșterea improvizată", „crima de lèse-edilitate". Cu tărie e subliniată incompatibilitatea tîrgului fanariot cu cerințele vieții civilizate: „Bilciul acesta, văruit și măturat de edificii dizgrațioase și gherete de lux, nu va fi niciodată curat în sensul nobil al cuvîntului".

Finalul e un apel la acțiune, în stilul imperativ patetic familiar autorului: „Să construim, acesta e cuvîntul de ordine".

După zece ani într-o cronică a optimistului, „București" („Contemporanul" 5 iulie 1957) se sconteză pe o răscumpărare a pitorescului, în măsura în care el nu contrazice actul de resurecție urbanistică. Din vina celor din trecut, mai persistă multe cusururi: lipsă de sistematizare, canalizare proastă, pavaj rău, străzi inundabile și pestilențiale la periferii.

Dar în perspectiva înnoirilor și resistematizărilor capitala păstrează farmecul ei specific. „Calitatea dominantă a orașului București este de a fi de un alb cretos și dulce care absoarbe soarele fără a produce fulgerele marmurii. Privit de sus cu coloniile sale de blocuri paralelipipedice în var, mai mult ascensive decît orizontale, risipite printre grădini și pe marginea lacurilor, orașul stîrnește o mare impresie de voioșie, și nu este esențial deosebit de acela mult mai redus, o veritabilă livadă semănată cu căsuțe din epoca desenelor lui Raffet, Bouquet și Doussault. Există orașe sumbre, orașe policrome sau monocrome, orașe învăluite în ceață sau de un cenușiu dur

S. DAMIAN

(Continuare în pag. 7)

ȚUCULESCU — „AURUL MAȘTILOR"

ARHIVA ARGHEZI

COTIDIANUL „TABLETE"

Preocuparea de-a avea o foaie personală literară, nu l-a părăsit pe Arghezi nici un moment.

În urma ultimei serii a „Biletelor de papagal" apărute sub formă de ziar format mare, cotidian, imediat după actul de la 23 August 1944, Arghezi a reînceput să publice în Adevărul *(în 1946) rubrica* Tablete: *formă literară de sinteză, gen scurt și cristalizat la maximum.*

Întrucît formula redacțională a Adevărului, *cît și oscilațiile ei între niște extreme nu întotdeauna fericite, nu-l satisfăceau pe Arghezi, acesta s-a hotărît să pornească din nou singur la drum, pregătind apariția unui mare ziar, cotidian, de format mic.*

Este un document interesant, cererea lui Arghezi pentru obținerea autorizației de apariție, pe care ne îngăduim a-l cita în întregime.

„Domnule Prim-Ministru Președinte,

Subsemnatul Tudor Arghezi, de profesie scriitor și destul de calificat printr-o activitate, recunoscută și oficial, de 50 de ani, Vă rog să binevoiți să-mi acordați autorizatia de a scoate o minusculă foie cotidiană, numită Tablete, *pe care am mai scos-o cu alt titlu, timp de 3 ani, acum 18 ani. Sumarul ei critic va fi compus din comentarii, teatru, muzică, pictură, literatură, etc.*

De altfel, aceste Tablete apar deja cotidian, de 6 luni, în ziarul „Adevărul" și autorizația Dv. ar avea semnificatia că i se acordă autorului dreptul de a se folosi integral de beneficiile muncii lui neîmpărțite și de a fi propriul lui patron, ca un meseriaș.

Foaia va apărea în mica mea tipografie, la domiciliu, pe temeiul altei calificări, subsemnatul avînd cartea de meșter tipograf — și ea va constitui începutul unei edituri a manuscriselor personale.

Ca și acum, cînd apar intercalate într-un ziar, Tabletele nu vor face politică de nici un fel.

Obiecția lipsei de hîrtie nu poate fi adusă cazului meu întrucît dimensiunile foii Tablete vor reprezenta de-abia a opta parte dintr-un ziar obișnuit. Am nevoie zilnică numai de 1 500 de coale, hîrtie plană, *adică săptămînal 10 500 coale, ceea ce comparativ e derizoriu.*

Îmi permit să alătur aci un model grafic despre ceea ce va fi foaia Tablete.

Primiți, vă rog, Domnule Prim-Ministru Președinte, asigurarea respectului meu.

Tudor Arghezi 7 Octombrie 1964. 26 Strada Mărtișor, București".

Un supliment dintr-o declarație notată ulterior:

— „Am dat această cerere Rectorului de pe atunci al Universității cu care avusesem o discuție, el însărcinîndu-se să o remită personalității căreia o adresasem și cu care se avea bine... Am așteptat o zi, două, o lună. Răspunsul nu a mai venit nici pînă azi. În schimb mai tîrziu nu am mai putut publica nici rubrica mea Tablete, *mai puțin ziarul propus... Cineva dintre colegii unei destul de înalte trepte în ierarhia literară, un poet, mi-a propus, la oarecare vreme, să fiu de acord cu reapariția* Biletelor de papagal, *el factotum, eu un fel de rîndaș literar. Evident am refuzat, poetul supărîndu-se pe mine și pe toată familia mea. Atît* Biletele *cît și* Tabletele *îmi aparțineau ca titlu și nu înțelegeam și nu înțeleg să le negociez în vreun fel. Colegii de redacții n-au decît să-și bată capul să găsească și ei titluri de rubrică sau gazetă care să zbîrnîie, care să fie noi și care să placă... I-am răspuns: Dragă poete, asta nu se poate și nu se va putea nici o dată!"*

Baruțu T. ARGHEZI

cei mai tineri autori

DORIN LIVIU

Principesa X X

Nu mai e tata. Alga se va naște
din vorbe sufocate de gondwana,
din apă și lut copt la foc de paște
crește
fata nirvana, celula ana.

Ochii și sinii pot sta în centru
coordonînd blînd perifeeria,
lichenii pe coastă de os puiesc monstru
pentru
sfinta manie, fecioara maria.

Au descălecat apoi din șa de șarpe
blasfemitul prunc și patmosfera
și-au adus, prin gurile nesterpe,
în dar pe
dama de peșteră, amanta venera.

Brusc, coti sudalma și căzu palma
de subpămînt pe transilvana,
ginți de argint slăveau deavalma
pe alma
mater profana, maica diana.

Din pietre albe se privea spre troia
cînd tribul purpuriu și-a corupt jena,
în cabalin ascunsă, paranoia
prin pietre negre se priva de troia
în scena
cu faimoasa hienă din frumoasa elena.

Gura lumii aștepa sărutul gelatinii,
căci fauna iubea în taină latrina
și-au înflorit în pîntece măslinii
pentru latina
fanată și meschină, femela mesalina.

Departe fu purtată de cohoarde
cu șerpi la sîn. Pe drum, cu toată banda,
în piept ceva oriental o arde,
e verde lapte din glanda
doamnei meandre, domnița smaranda.

Coapse feudale lîngă un popă bapt,
șalvari de umbră peste endocrina
înscăunare în levant inapt,
de fapt
rugina, crima și regina crina.

Săsoaica hilde s-a vîndut pe abțibilde,
s-au făcut pe socoteala-i glume
care au sfîrșit prin a fi pilde
întru desfrînarea de pe lume;
greu plătești acum săsoaica hilde.

Cimpoiul și orga, flori de semiton,
cîntară de dania și de rumelia,
predicat în sînge, plînge-un avorton
chilia, vechilia
e febră de rusalcă, iubita e ofelia.

Afin amurg. Trupul e-aproape gata.
I s-a găsit și sens, în papagalia.
E măsurat din creștet în armata
Epidermata.
Ansamblul sterp va fi soția clelia

Numai undeva, în prag de alge,
colorată în fata morvana,
în cruciș pe curmeziș se sparge
icoana cu steaua ioana.

Din zece picioare unul e de melc

Taci, ți se dezvăluie taina a
nouă din decapodul de crab:
să dai înapoi urma de rac
cînd ai să lași bale pe brad
te va urmări pasărea E
răpitoare din jaful graaf
ghiarele de lemn vor strînge cheag
cochilia o va fura un valah
icre de serai vor pui plai
muguri marcotaj fac din colaj
cînd va ameți brotac-gopak
corul broaștelor din boreal
te va fi strivit scornind sesam
gînditorul codrului profan
un păstrat satrap va căuta o
jertfă pentru funerarul crap
cît vei fi cu mintea la pescar
confundat cu scoica de pripas
vei ajunge perlă de oraș
chiar dacă de lene s-a jurat
că n-o să ajungi să-i cazi în laț.
Taci ca tine deci, vorbele au
metamorfozat molusc firav
alt liman te rupe de limax
melc haiduc întoarce-te în iaz.

DUMITRU ICHIM

Lăuntru în spirală

Nu mă opri în forme altfelul lui altfel
Ci să-mi cioplești blestemul în piatră
de inel
Pentru rotiri de horă mereu sub semn
străin.
De am ajuns în strugur adoarme-mă
în vin,

Din vin mă fă o floare pentru o
nuntă rară
Să mă înalț din ploscă-un spic plecat
de seară.
Și iar te rog altcume cu vîntul de cîmpie:
Nu mă opri-n cuvinte și în așa să fie.

Eu am plecat de mine cu drumul lui
Cain
De-nchid în luturi geana trezește-mă
în rîn
Și dacă tac în piatră înalte-mă alunul
Eu sînt în două corpuri și totuși sînt
în unul.

Mi-e frică, mă cutremur de marea
întîlnire
Cînd s-o resoarbe spațiul în propria-i
zidire.
Cînd sta-vom față-n față ca ramura
pe ape
Și nu va fi departe, și nu va fi aproape.

Înaintea zilei de naștere

Cu falca descărnată și trup de cîine-bou
Se scurse prin zăbrele cu-n singur ochi
de ou.
Se așeză pe mine, mă-mpunse într-o
parte
A mîrlăit un urlet, se oferi ca moarte.

Cădea din mine varul tras din pereți
cu-o sapă
Și vinul din ulcioare se limpezea
de apă.
Nu, ziua nu se-ncuie! Și geamul
s-o deschis
M-au mîngîiat cocorii crescuți
dintr-un cais.

Și iată-un duh de peșteri jumate alterat
Suflînd în flori cenușă se-apropie de pat:
Negura ta-n, dioptrită în leagănul lui este
Mai respirat cu ziua cînd înfloreai
ferestre.

Apoi veni o fată în mînă cînt cîntar
Și părul lung de lună — doinire de altar
Sînt moartea ta, din cercuri desfac
lumina rară
Și ea era viața trezindu-mi unghi
și scară

TREI ÎNTÎLNIRI, TREI REVELAȚII

de STANISLAW PAGACZEWSKI (Polonia)

Mărturisesc rușinat că, deși am vizitat cîteva zeci de țări din Europa, Africa și Asia, cunoștințele mele despre România erau slabe și întîmplătoare. Și totuși România a fost prima țară din Europa pe care am vizitat-o în tinerețe. E mult de atunci, era prin 1936. Pe atunci eram student în anul II, specialitatea filologie, la Universitatea Jagelloná din Cracovia. Mare iubitor de teatru, făceam parte din așa-numitul **Teatru academic polonez**, care întrunea în ansamblul său nu numai filologi, ci și istorici de artă, juriști și chiar studenți în medicină și farmacie. În atelierul nostru de amatori, am pus în scenă o piesă a dramaturgului și poetului polonez Ludwik Hieronim Morstin intitulată „Mikołàj Kopernik". Cu această piesă am străbătut, plini de elanul tinereții, România, Bulgaria, Jugoslavia și Ungaria. În București am stat trei zile. Reprezentațiile le-am dat sub cerul liber, la **Arenele romane**. Publicul bucureștean ne-a făcut o primire foarte călduroasă, pe care o datoram, cred, nu atît isușințel noastre actoricești, cît simpatiei și cunoscutei ospitalități românești...

România mi-a produs o puternică impresie. Acest lucru m-a îndemnat — ca student în filologie — să privesc mai îndeaproape istoria și cultura poporului vecin cu Polonia. Și astăzi îmi aduc aminte cu emoție de vizita pe care ansamblul nostru i-a făcut-o celebrului dumneavoastră învățat Nicolae Iorga care ne-a primit cu o imensă amabilitate și cu o simplitate a gestului, vrednică de statura lui de profet. Pînă azi, păstrez în colecțiile mele un autograf pe una din cărțile sale.

E prima revelație a României. Întîmplarea a făcut ca profesorul meu de limbă franceză, Stanislaw Lukasik, să fie un dascăl entuziasmat de cultura românească, cunoscător al limbii române și traducător în limba polonă al multor opere din literatura dumneavoastră. El mi-a deschis ochii asupra neobișnuitei bogății a culturii românești și asupra numeroaselor legături istorice și culturale dintre țările noastre.

În toamna lui 1968, cu ocazia altei călătorii, am făcut un popas de o zi în capitala noii Românii populare. Și chiar și acea foarte scurtă, aproape fulgerătoare, privire, mi-a permis să constat că e vorba de o cu totul altă perioadă în istoria României, țară în care poporul a devenit pe deplin stăpîn, tensionîndu-și toate forțele spre realizarea ideilor socialismului. Am văzut noile cartiere de locuințe. Am văzut școlile, fabricile înălțate. Am văzut prețioasele monumente de veche cultură, cu multă grijă renovate și puse la dispoziția celor mai largi cercuri ale societății. A fost o a doua revelație, a României noi.

Nu-i deci de mirare că acum, în iunie 1969, aterizînd pe aeroportul Băneasa, pentru o vizită de zece zile, ca oaspete al Uniunii Scriitorilor români, mă stăpînea o mare curiozitate.

Abia acum am avut putința să văd Dobrogea cu splendidul litoral al Mării Negre, Transilvania și Muntenia, săpăturile arheologice de la Histria, monumentul de la Adam Clisi, Noul sat românesc, holdele, podgoriile, livezile românești și combinatele industriale — mărturie a prefacerilor sociale care au avut loc în România socialistă. O deosebit de puternică impresie a produs asupra mea respectul adînc arătat trecutului, pietatea pentru vestigiile epocii dacice și romane, precum și înțelegerea pentru valorile nepieritoare ale culturii populare. Nu voi uita nici replica modernă — rafinăriile Ploieștiului cu pădurea lui de sonde, superbele stațiuni de odihnă de pe Valea Prahovei, nici Valea Oltului cu monumentele sale istorice, cu umbra acelui bătrîn și înțelept domnitor român de la Cozia... O mare impresie mi-a făcut arhitectura populară, atît de asemănătoare în nord cu arhitectura din Carpații polonezi. M-am convins cu propriii mei ochi de legăturile seculare de civilizație care apropie țările noastre. Drumețind peste culmile Carpaților, spre apus, păstorii valahi au adus pînă la noi cultura lor proprie, ale cărei numeroase urme sînt pînă azi vizibile în dialectele oamenilor noștri de la munte, în ornamentație și în arhitectură, în veșminte și în datini și toponimie. Această ultimă călătorie — a treia întîlnire și a treia revelație a României — mi-a dat amintiri de nesters.

Îmi plac cuvintele simple și limpezi. Părăsesc România cu sentimentul că am lăsat în urmă o ființă dragă.

ANA SEVERINEANU — „JAMES JOYCE"

VLADO UROȘEVICI (Iugoslavia)

Steaua de miazăziuă

Unde este țărmul al cărui nume îl caut
acea imagine din copilărie, acel perete
pestriț,
acea urmă, acea umbră, acea stea,
acel oraș al malului de nicăieri
țara Aldebaran.

Unde e acel vis dorit înainte de somn
acel drum, acel semn certat cu el însuși
acel ocean, acea vară, acel cer înalt
acea plantă ascunsă sub cenușa sa
cîntecul Aldebaran.

Unde este acea voce înțeleasă prea tîrziu
acel foc acel bătrîn nedezamăgit
acea cicatrice a nașterii
acea culoare, acea dragoste acel chip
fecioara Aldebaran.

Unde este călătorul străin pretutindeni
unde este rădăcina valul zămislit de val
acel fluviu acel semn acea pădure
acea pasăre acel veche întreit
adevăr acea veche întreită minciună
Aldebaran.

În românește de B. COMAN

JAROSLAV MAREK RYMKIEWICZ (Polonia)

Ce este clasicismul?

Ce este clasicismul
Asculta odinioară
Scrîșnetul planetelor cariate Discuta
Cu calul lui Platon cu dulăul lui Freud Le
spunea
Stelelor pe nume Avea
Un vis E păun în norii frunzoși
Înghite o perlă și i se rupe inima
Devreme ce
Nu se iubea pe sine Nu-i de
Mirare iubea
O femeie groasă numită Lucifer In
Genunchi se ruga de Nimic
Nu-i fu dat Pleca la
Paris Acolo
Scrîșnea din dinți Își scria testamentul își
dădea
Testamentul Își scria
Testamentul Murea pentru
Sonet distih iamb hemos vers liber pentru
Punctuație Pînă Nu încăpea
Împotrivire Fu
Poet
Azi
Bate la ușă Trezește morții. Își puse
Cămașa Trezește morții Își întoarce
Ceasul Trezește morții Taie
Pîinea Trimite scrisoare Plînge noaptea
Trezește
Morții Morții
Își umezesc buzele cu vîrful limbii
Scîncesc de foame El
Le dă din mînă să mănînce Nu știe de-i
Poet sau de-i Și— acesta este clasicismul

În românește de MARCEL MIHALAȘ

EDIFICAREA

(Urmare din pag. 6)

de piatră. Candoarea Capitalei e vibrantă și aeriană".

București, oraș istoric, conține admirabile piese vechi de arhitectură, biserici albe și roșii. „Frumusețea lor e miniaturală și marile blocuri le fac reverențios loc printre ele retrăgîndu-se la o distanță respectuoasă".

Propuneri? G. Călinescu sugerează scoaterea și izolarea din învălmășeală a capodoperelor grațioase. Dacă arhitectura civilă a evoluat mult și prea repede — sporirea extraordinară într-un secol și jumătate a Bucureștilor — e necesară o redistribuire a spațiilor pe care climatul socialist o stimulează. Un elogiu e închinat strălucirii tradiției: bătrînele „hoteluri" specimene în stil neobrincovenesc (ziduri văruite, portaluri de piatră sculptată, loggia cu balustradă de lemn), se profilează de o mare frumusețe. Sintetic, G. Călinescu distinge „simfonicul alb al orașului". Imensa grădină și-a păstrat formula veche. În interiorul ei noile bastioane moderne (Grivița Roșie) constituie modele de regenerare a istoriei. Aceeași mîndră și severă triere o remarcăm și în caracterizarea altor așezări urbane. Despre Iași: „Orașul e curățat de vechiul jeg, descurcat, împlinit cu noi clădiri. Oricît m-ar atrage pitorescul, admit că acesta e drumul adevărat, indicat de imperativul progresului și ca mîine cele cîteva puncte cardinale istorice se vor desprinde mai bine dintr-un Iași modern, industrial și cultural, sistematizat fără rupere cu trecutul". (Cronica Optimistului).

Arhitectura febrilă din epoca nouă e o supapă de revărsare a prisosului de vigoare. În omagiul închinat forței creatoare, rodniciei, romanele stăruie firesc asupra meseriei care concurează înfăptuirile divinității. De ce revine mereu G. Călinescu la ideea monumentului-pivot, centru al activității citadine? Adesea e deplinsă absența în Orașul imaginar a unui focar (catedrală — turn comunal) care să constituie un punct de reper, un etalon. Depășind sfera arhitecturii, descoperim aici din nou extrema bifurcare a planurilor. Între centru și periferie se creează distanța de la sublim la comic. Împinse mereu mai la margine zonele infectate rămîn adăpostul ființelor în descompunere, ieșite din actualitate, secate de resurse vii. Pe înălțimile majestuoase care domină Cetatea ideală se oficiază cultul energiei și al frumosului. Coloanele, pilaștrii, monumentele nu sînt o lume inaccesibilă, ele sînt deschise forțelor sănătoase, senine, apte de creație.

Nostalgica pendulare de la centru la periferie pe care o trăiește Matei Caragiale dispare la G. Călinescu. Opac la orice fascinație a desuetului, autorul **Scrinului negru** închipuie un cadru fastuos pentru declanșarea puterii vitale. Peste atributele de salubritate și organizare modernă, civilizația simfonicului alb pe care o cîntă G. Călinescu ascultă și de legile frumosului etern.

POȘTA REDACȚIEI

PROZA
POEZIE

The Black Devil (eram convins de mult c-o să ajungem și aici!) îmi trimite bucata „Ochelarul" (!) din care spicuiesc pe sărite: „Oamenii veniți la tîrgul anual stăteau rezemați de pereți și mîncau pîrlind. Motocicleta episcopoasă ieși la plimbă tîrînd după el paznul... Răposatul gemu: cine s-a repezit în mine? Nimicul rise convol. Răposatul insistă și-i dădu una din ele. Cea mai mică începu să se desbrace realizîndu-se în cavoul italianului mirosea frumos cozonacii. Sună telefonul între primul și al doilea mărar. (..Ia-o mai leuștean!" n.n.) în tond turbarea e ceva sublim, zdrențăros... Intoxicația cu tarbă era ca un dezmăț ce se retrăgea în viziunile mareei somnambule... Tu vezi hărmăreasca seară?" Am sărit, mari și late, patru-cinci rînduri. Tot ceea ce pot face pentru dumneata, acum cînd te-ai intoxicat cu iarbă, este să-ți dau adresa unui medic. Se numește...

Frățilă Ioan („medic cu domiciliul în Arad, în prezent detașat la copiii reumatici în Techirghiol conform ordinului Ministerului Sănătății nr. (indescifrabil) / 1969, pe timpul 20 V — 1 X, 1969, deci destul timp să mă ocup de scrierea unor „frămîntări, aici la fața locului") și mi-a trimis un ciclu de poezii: „Al mării noastre litoral". neuitînd să aplice pe fiecare filă parafa de medic. Printre altele, domnia-sa cere dreptul la viață pentru copiii Moldovei aduși în Arad în vremea secetei din 1946, și mă anunță textual: „O, cît de mult am fost îndrăgit marea cu ocazia unui instructaj de balneologie din iarna lui 1963. Atunci, de frica ei, din șapte medici din Arad trimiși, numai eu m-am dus. Ceilalți au dat bir cu fugiții". Spune așa: „Mare cînd te-aud pe tine / Simt că pe pămînt trăiesc / Cînd te-aud în depărtare / Gîndul meu simțesc se duce / La de copil răsuflare / Ce îi un cîntec cît mai dulce / Cu soarele te lăfăiești / Sub a lui oblăduire / Iești o floare ce-nflorești / Peste-orice-închipuire / ... Tu ești viața în frămîntare / Strigă în mii de guși / Mare, tu a noastră mare / cîte marea nu mi-a spus?" Și mai sînt încă 36 de strofe, pe care autorul însuși le tălmăcește și în proză. Voi încerca să le public în preajma anului nou 1970.

Aurel Balaban: Reportajul: „Farmecul sălbatec, fascinant al văii Dîmboviței" ar putea să apare într-unul din ziarele centrale. Încearcă la *România Liberă*, de pildă.

Ciubotaru Broscăuțiu: „Urmele", o bucată plată. Moși sfătoși și blajini, mătuși rele ca niște vipere și o grupă de nemți fugind ca să amîne clipa răfuielilor. Materialul brut poate fi interesant. A fost prelucrat, însă, cu mîini neîndeminatece. Se simte lipsa lecturilor.

Chirca Ulpiu: Toate cele șapte lucrări primite de la dumneata lasă să se întrevadă firul acela de lumină vaporoasă, care se cheamă talent. Dar ești prea crispat (ă). Îți întinzi observațiile numai asupra celor care, din motive enigmatice, n-au putut sau n-au vrut să se realizeze. Încearcă să respiri mai în voie și mai adînc. Intuiesc că scrii cu spaima de ce va spune Cutare. Lasă-i în pace pe toți, dă drumul gîndurilor să iasă din carcera pe care ți-ai construit-o fără nici un folos pentru dumneata și trimite-mi ce scrii.

Costea Brănișteanu: Narațiune lungă și greoaie. Vrei să povestești o întîmplare care te-a impresionat și o tragi pe valea copilăriei și a berbecuților. Mă rog, mai fiecare dintre noi am tîrît în viața noastră cîte o vacă de funie. Dar, ajunși în cîmpul literelor, n-am dus-o cu noi mai departe; pur și simplu am mîncat-o și-am uitat de ea. Sfatul meu e să tai pastrama aia de berbec, să-i arunci pe coaste două oale de mujdei, și pe urmă să-ți cumperi (sau să împrumuți niște cărți) și să te apuci de citit. Dar citești cu creionul în mînă.

Ion Semenul Samariteanul. Primit scrisoarea. 23 greșeli de gramatică (puteai să rotunjești cifra pînă la două duzini). Spui că sînt malițios și sugerezi că ar fi de datoria mea să propovăduiesc iubirea între oameni. Trimite-mi, te rog, și un formular de adeziune la *Armata Salvării*. Îl voi completa și-l voi expedia unde vrei dumneata.

F. N.

EMIL NICOLAE — Iași. „Recviemurile vulnerabile" pe care mi le-ai trimis au firești tangențe cu poezia. Aș reține mai ales: **„Prelung și straniu zugrăvit / e cearcănul durerii / mă-nvelește / cu degetele lui de ceară mov / preumblu între polul sting și lună / ca pelerinii evului papal / dar e tîrziu ca să mai plîng / și zarul cade pe partea de cîștig a lui Jean Paul / prietene / alege-ți cavalerii / și intră în cetatea morții mele."** Deocamdată atît. Restul sînt într-adevăr, estetic, vulnerabile.

I. MIHNEA — Satu Mare. Poeziile dv. nefiind rele le-am transmis poetului Ion Gheorghe, redactor al revistei noastre, care se ocupă de rubrica „Cei mai tineri poeți". Citez din poezia „Ciori Phoenix" strofa: **„Pe cer a adormit un înger / rău îngropat în locul sfînt / din cînd în cînd el scapă un picior / de necunoaștere peste pămînt".** Țineți prin poștă legătura cu noi.

D. V. SIMION. „A face cuvinte noi din vechile tăceri". Nu e rău spus „Privire" e o poezie care se termină frumos. Despre rest n-aș mai putea spune mare lucru.

P. V. A. — București, **S. GIMINIUC** — Iași. Nu.

ANONIM — Sec. XX. Citîm „Cumpăna": **Cumpăna mă-ntoarce-n sete / Sub lăuntru de pecete / În primejdia de-adînc / șarpele din gînd mi-l fring / Cu o fugă prin magie / Și cînd șarpele învie / și în truda lui adună / Clipele ce-n treceri sună / Cumpăna mă-ntoarce-n sete / sub lăuntru de pecete.** Nici rău, nici bun. Totuși ceva mă îndeamnă să vă spun: mai trimiteți.

CRISTIANA VLAD — Turda, ILIE CEACÎRU — București. Orice răspuns ar fi, cred, prematur. Mai încercați.

ION TÎRNAVĂ — Alba Iulia. Îmi cereți un Da sau Nu. **Da** pentru „Lancrăm", „Eva", **„Durerea Dimineților"** și pentru unele versuri disparate din alte poezii. Da, pentru cuvintele: Eu seamăn cu o dimineață / Ce se naște lîngă tine iubito / Ca un Orfeu al săracilor. Pentru rest nu.

SELASIE — Sibiu. „Unde sînt Adela (...) Serile acelea cînd răgeau cerbii / numai pentru noi, unde sînt?" Credeți că eu aș putea să vă răspund la această întrebare? Adela ce spune?

Cezar BALTAG

CENACLU

20 iunie 1969. A fost o seară altfel decît celelalte; a fost seara în care Cenaclul Uniunii Scriitorilor s-a risipit, pentru o vreme, membrii săi urmînd să plece acasă și de-acolo, fi privește unde; pentru că este foarte important să te odihnești din cînd în cînd, întins țeapăn pe burtă, cu ochii la mare, cu ochii la munte... Cum mereu se întîmplă ca altădată, fiecare cu fiecare, ale lui cu ale lui. Numai ei, bieții redactori n-au cîpă de odihnă. Și cînd ne închipuim ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi fost, nu numai cenaclu, ci și revistă, ne îngrozim de orele de strand și de ververitele de care am fi fost lipsiți. Am fi stat și acum, arși de canicula în București, ori la Văleni, muncindu-ne să alegem și să publicăm fel de fel de tineri talentați, înșiruitori de litere tipărite. Renunțîndu-se la a face ceea ce se cheamă un recital festiv, cenaclul a început prin a prezenta doi autori: R. Alexandru (proză) și Steliana Delia Beiu (poezie). Despre primul, care nu mai e un debutant din moment ce a apărut în reviste, s-a spus: „stil concentrat" (V. Mirescu); „personaj inert, proza fiind spectacolul, propriei sale diluări" (Dumitru Radu Popa), „personaj imposibil de structurat, ecoul îndepărtat al unor reminiscențe ale personajului, nu a dezvăluit un personaj, ci numai niște stări disparate" (Gheorghe Swartz) etc. (V. Mazilescu, si subsemnatul). Despre poetă s-a spus: „Mie îmi scapă poezia S.D.B., poezia după părerea mea foarte argumentată este tot ceea ce poate fi mai frumos pe lume" (Valeriu Pantazi), „filiațiune vizibilă, poeta e sub umbra protectoare a lui Vintilă Ivănceanu, o tentație care se denunță imediat ca nefondată" (Ion Papuc), „promite" (Dumitru Dinulescu), „o grație cu care demolează totul... poezie neterminată" (Dan Stoica), „un mare talent o poetă formată" (Mihai Teclu), „poezie foarte serioasă, foarte muncită, modalitatea s-a poetică nu e de loc apropiată de cea a lui V.I." (Ileana Mălăncioiu). S-au mai spus și altele, dar cîte nu se spun? În partea a doua a întîlnirii au citit atît poeții care au debutat la cenaclu, cît și cei care urmează s-o facă în toamnă: Virgil Romeo Cotoman, Mihai Minculescu, Dan Stoica, Valeriu Pantazi, Simion Cosma, Mircea Dinescu, Valentina Gheorghiu, Florin Clincă, V. Mănescu, Mihai Teclu, Dușan Petrovici, Adriana Bittel, Gorun Manolescu și Ileana Mălăncioiu. Aplauzele au subliniat talentul fiecăruia, dar mai ales optimismul cu care este așteptată apariția revistei Cenaclului. Pînă atunci anunțăm încă odată că apariția a fost amînată pînă la toamnă... cînd iarăși și iarăși, se numără bobocii. Ne-am despărțit deci veseli și cu atîtea speranțe, atîtea...

Iulian NEACȘU

«istoria contemporană»

sau domeniul povestirii

Un eseu despre TITU MAIORESCU de NICOLAE MANOLESCU

Lui Gh. Panu și peregrinărilor lui prin partide prilejuiește lui Maiorescu poate cel mai complet portret al **Istoriei contemporane.**

1.

Cuvintele lui Raymond Aron despre istoria politică — „Elle comprend ce qui a été passé en se référant à ce qui a été pensé, elle comprend ce qui a été pensé en reconstituant l'héritage du passé que les acteurs ont trouvé en face d'eux-mêmes en tant que situation" — se potrivesc atît **Istoriei contemporane a României** cît și celorlalte „istorii politice" ale lui Titu Maiorescu. Ceea ce a fost trăit și ceea ce a fost gîndit, acțiunea și ideea, politica și istoria se echilibrează necontenit ca într-un sistem de vase comunicante. Maiorescu nu este nici om politic, nici istoric: el face politică fără spirit militant și scrie numai despre ceea ce a trăit el însuși. Omul politic, lipsit de patimă, subordonează politica rațiunii istoriei. Istoricul subordonează istoria rațiunii politice, încredințat cum era de adevărul tezei lui Lessing „că cineva nu poate scrie bine decît istoria propriului său timp".

Mai mult: istoricul își datorează existența eșecului omului politic. Maiorescu recunoaște cu franchețe, vorbind despre sine:

„În această privință însă, deși în decursul evenimentelor descrise aici a făcut și el parte din cîteva guverne ca ministru al instrucției publice, nu a rămas după urma sa nici o reformă administrativă; încercările sale s-au izbit de rezistența unei majorități variabile. Ideile, de care a fost inspirat, le-a crezut și le crede drepte; unele din ele s-au și realizat prin legile altora, căci ideile nu erau personale, ci culese și adaptate din tezaurul comun al culturei europene; altele se vor realiza poate într-un viitor mai îndepărtat, în care putința participării sale personale va fi încetat demult".

Pentru biografia politică a lui Maiorescu, **Istoria contemporană** reprezintă ceea ce **Însemnările zilnice** reprezintă pentru biografia lui individuală: o oglindă și, în același timp, o re-creare a ei, document și operă. Strict științific considerînd lucrurile, **Istoria contemporană a României** este un titlu greșit. Din punctul de vedere al autorului, se poate apăra totuși ideea de istorie: Maiorescu nu avea intenția să scrie niște contribuții de ordin informativ, ci cu adevărat o **istorie**, aceea la care luase parte, aceea în care eșuase. Adolescentul găsise în **Însemnări** mijlocul de a-și scrie viața fără s-o trăiască: politicianul se lasă condus de același impuls, cînd încearcă să-și scrie istoria. Și unul și altul caută posibilitatea de a-și privi din exterior viața — unul, viața intimă, celălalt, viața socială — de a se impersonaliza. În tot cazul, **Istoria** ca și **Însemnările** nu se mărginesc să fie documentul unei existențe: ele se substituie ei.

Între încetarea oricărei activități publice și **Istoriile florentine**, Machiavelli pusese o distanță, de zece ani, pentru că Machiavelli se realizeze în cariera politică. Îndepărtat din diplomație de neîncrederea familiei Medici, i se încredințase, mai tîrziu, redactarea **Istoriilor**, tot ca un fel de misiune politică, ultima. Dacă pentru el, **Istoriile florentine** rămîn o operă a omului politic, o încercare de a ține flacăra trecutului vie, pentru Maiorescu nu există un asemenea trecut, căci el eșuase acolo unde Machiavelli izbutise. De Sanctis vorbește despre „lipsa de interes și de participare" a acestuia din urmă ca adespre apatia „unei inteligențe superioare care privește cu milă mișcările convulsive și pline de nervozitate ale pasiunilor". Apatia însă ascunde răzbunarea lui Machiavelli rămas pînă la moarte un exilat: iubise politica și scrierea **Istoriilor** nu-l putea face să uite chipul în care fusese despărțit de ea. **Istoriile** sînt, pentru el, un simplu surogat incapabil să-i redea vechile bucurii. În două feluri putea Machiavelli să se răzbune: lamentîndu-se sau disprețuind, scriind pătimaș, cu greață și ură, sau reducînd istoria la un șir implacabil de evenimente în care nimeni (și deci nici el însuși) nu joacă cu adevărat vreun rol. A ales cea de-a doua cale. Atitudinea lui Maiorescu este, în esență, alta. Nici el „nu se află pe scenă sau în dosul scenei, ci în camera lui, și, în timp ce faptele i se perindă pe dinaintea ochilor... caută să le surprindă motivele", cum spune tot De Sanctis despre Machiavelli: dar Maiorescu nu regretă nimic, pentru că lui nu i-a reușit nimic. Ar putea și el să urască sau să sufere de „migrena" lui Michelet cînd povestește istoria: este prea inteligent pentru asta. Neputînd **face** istoria, o va scrie. Și nu va fi o istorie a trecutului, ci una exclusiv a prezentului, fiindcă Maiorescu știe că istoria astfel scrisă va lua locul istoriei (ne) trăite.

2.

Istoria contemporană a României nu se mai citește astăzi pentru istoria din care s-a inspirat, ci pentru aceea pe care o povestește. Maiorescu este aproape un mare prozator. Scopul lui, mărturisit de la început, se vădește în „înțelegerea atmosferei intelectuale în mișcarea noastră politică", fără stăruință „asupra chestiunilor economice" sau de alt fel. Istoria modernă este însă, Bălcescu și Kogălniceanu știau, tocmai istoria instituțiilor și a moravurilor, a economicului și a socialului. Bălcescu studiază „izvoarele" posibile, le clasifică și le analizează, se consacră unor chestiuni particulare precum arta militară, mersul revoluțiilor, starea clăcașilor. Kogălniceanu editează letopisețe și acte, descoperă codice, cărți de legi, istorii străine. În general, proiectele amîndurora sînt cu mult mai mari decît realizările și fiecare a strîns material în vederea unei istorii complete. Maiorescu s-a limitat la „timpul său" și, din această, la atmosfera politică. Îi lipsește nu numai atenția pentru infrastructura oricărei istorii, dar descrierea lui îmbrățișează aproape exclusiv lumea partidelor politice, arena parlamentară. Aceasta încă ar putea fi o istorie printre altele, dacă autorul ar gîndi-o ca atare. Bălcescu e conștient că arta militară nu e decît un capitol de istorie, explicabil prin altele și explicînd altele, verigă în lanțul istoric. Pentru Maiorescu **povestirea** lui istorică este totul, istoria unică, desăvîrșită în sine, fără cauze și fără urmări. Bălcescu face operă de știință istorică (cu excepția cărții despre Mihai Viteazul), Maiorescu operă de literatură istorică. Este el atunci un memorialist, ca Ion Ghica sau C. Argetoianu? Nu este, fiindcă povestirea nu urmărește capriciile memoriei și nici nu iese din sfera vieții publice (paginile memorabile ale lui C. Argetoianu evocă mai cu seamă culisele vieții politice). În al doilea rînd, Maiorescu se sprijină pe sentimentul unei evoluții logice și independente în istorie, în cadrul căreia oamenii dețin roluri, dacă nu cu totul întîmplătoare, nici de neschimbat. Istoria lui are un sens care-i dă coerență. **Scrisorile** lui Ghica ori **Memoriile** lui Argetoianu intersectează istoria, dar nu sînt istorie: din acest punct de vedere, cartea lui Maiorescu este istorie pură, căci are în vedere evenimentul pur, ceea ce s-a întîmplat și ceea ce a fost gîndit. Este o monică a evenimentelor în limbajul de astăzi, apropiată de „memoriile" lui de Gaulle sau Churchill, bizuită pe participare directă, pe observație și pe o filmotecă personală. Față de istoria trăită, istoria scrisă de Maiorescu are în plus acest sens al progresului el. Actorii istoriei joacă de obicei în spectacole al căror final le rămîne necunoscut atît timp cît joacă. Ceea ce Maiorescu știe despre istorie cînd o scrie nu știa cînd o trăia. El poate confrunta acum faptele cu aspirațiile, rezultatele cu proiectele, poate da o judecată. Reconstituirea lui nu este doar exactă: cît capabilă să facă plauzibil filmul evenimentelor. Așa cum gîndește Maiorescu, sensul este neapărat moral. Istoricul veritabil caută cauzele obiective. Maiorescu pe acelea subiective. Răsfoiește documentele, discursurile, gazetele, **Monitorul oficial**, memoriile, scrisorile: încearcă să afle rolul jucat de fiecare, de el însuși, încearcă să judece. Istoricul constată, Maiorescu apreciază. El este un moralist al istoriei și povestirile lui au, întocmai ca fabulele, o morală. În evenimente, Maiorescu vede totdeauna ideea generală. „De aceea, zice G. Călinescu, gestul istoric e judecat ca o greșeală sau ca o justeță în adaptarea la cursul ideal. O mare cunoaștere de oameni îi alimenta (lui Maiorescu) documentația și o mizantropie tristă, glacială, dădea o ritmică fatală paginilor sale".

Deopotrivă cu evenimentele, și poate cu mai multă cruzime, sînt judecați actorii. **Toată arta portretului — incisivă, subtilă, lapidară — este subordonată caracterizării** rolului jucat. Maiorescu nu cruță pe nimeni. Regelui (deși se cunoaște regalismul lui Maiorescu) îi aplică vorba lui Eminescu: Carol Îngăduitorul, pentru slăbiciunea față de oamenii politici, pentru teama de a nedreptăți pe vreunul, oricît de mediocru. Despre Ion Kalinderu, autor al unui tratat despre **Barba la Romani** și proprietar al unui pension de fete la Turnu Măgureie, „hărăzit de el fără nici o noimă Academiei Române", pe care desăvîrșita nulitate nu l-a oprit de a fi nici administrator al domeniilor Coroanei, nici chiar academician, Maiorescu folosește această frază a lui Hénault: „Si l'on ôtait à certaines gens leur ridicule, il ne leur resterait rien". Ion Brătianu, mai ales în ultimii ani ai lungii sale guvernări dintre 1876—1888, este despotul politic. Din marea pînză se reține nu doar oborîturi, gesturi, replici, dar aceste personaje pline de viață, acești factori prin care Istoria se realizează. Și nu personajele principale sînt totul: figuranții au citeodată o prezență mai vie, memorabilă, în marele tablou al lumii contemporane. Foarte fină este apariția lui Dimitrie Ghica, iar versatilitatea după care se conduc oamenii și lucrurile înseamnă, așadar, a fi imparțial față de oameni și de lucruri; judecata maioresciană nu e o abdicare de la imparțialitate, dar, dimpotrivă, forma ei necesară. Politicianul — necunoscînd patima și lucrînd cu mintea — nu știuse ce este puterea asupra oamenilor și evenimentelor; scriind istoria, el își dă seama de această putere. Așa cum a căutat să lase o imagine despre sine, în **Însemnări**, a căutat să lase una despre ceilalți, în **Istoria contemporană**; dar și acolo ca și aici, Maiorescu urmărea mai puțin să informeze decît să-și arate puterea — asupra lui, asupra altora — și să hotărască destinul — al lui, al altora.

Mijlocul prin care evenimentele, oamenii, gîndurile, întreaga Istorie trăită, pot fi făcute să treacă din realitate în carte, prin care autorul se înstăpînește asupra tuturor, prin care toate acestea există pentru el, este **povestirea**. Povestirea este totul, totul este povestire. De necrezut de ce unelte simple se slujește Maiorescu! El nu nutrește nici o ambiție literară. Bălcescu încă avea „stil" și tonul religios al frazelor lui ne-a rămas în ureche din lecturile școlare: „Deschid sfînta carte unde se află înscrisă..." Stilul lui Maiorescu e abstract și exact. Față de exaltarea, de patetismul lui Bălcescu, față de limba bombastică a lui Hasdeu din monografia despre Ioan Vodă, Maiorescu ne reține prin ordine și măsură. A fost nevoie de spiritul lui limpede spre a alunga din istorie literatura, fiindcă și Bălcescu și Hasdeu literaturizau. **Istoria contemporană** pare mai puțin inventivă chiar decît un reportaj modern, umplînd filele de date, de citate din gazete, de formații ministeriale, de acte transcrise **in extenso**. Cartea ne dă un mare sentiment de certitudine. Nimic, nicăieri, din stilul pretențios sau specializat al istoriei timpului; dimpotrivă, o limbă transparentă și fină care nu poate îmbătrîni. Cititorul modern, saturat de „literatură", găsește reconfortantă lipsa de invenție și stilul acesta alb al **Istoriei contemporane**.

Dacă în înfățișarea războiului din 77 Maiorescu este încă un istoric, cu o perspectivă de sus a întîmplărilor, concentrînd în douăzeci și ceva de pagini ceea ce alții au întins pe mai multe sute, alteori participarea și stilul sînt mai directe. Istoricul cedează pasul reporterului. În 1866, Maiorescu publica în ziarul **Vocea națională**, la două zile după agitațiile separatiste ce au urmat detronării lui Cuza, un adevărat reportaj intitulat **Ce s-a întîmplat la Iași?** Un grup de separatiști, conduși de Boldur Lățescu și de N. Ceaur-Aslan pun la cale răsturnarea locotenenței domnești și caută a se folosi și de „ușorul la minte", cum zice Maiorescu, Mitropolit, Calinic Miclescu, acela poreclit de Creangă Cânilic. „Pe la 10½ ore", deci, iesind Calinic de la slujbă (era duminică), se vede înconjurat de multime si silit să meargă la Palat. „Și așa, povestește reporterul, Mitropolitul cu cîrja în mînă și cu mantia pe umere se puse în fruntea lor și gloata de oameni se îndrumă spre palat strigînd: „Jos Unirea!" Soldații din gardă împrăștiară de două ori pe oamenii lui Boldur Lătescu iar „Mitropolitul, tremurînd de frică, fugi și se ascunse în pivnița vecină". Separatiștii nu se dau însă bătuți și reportajul urmează astfel:

„Dinaintea casei lui Roznovanu se striga: dați galbeni de om pentru oricine ne ajută... Un om pus de preoți rusofili trăgea tot mereu clopotul cel mare al Mitropoliei ca de foc.

Dar ce făcea Mitropolitul în acest timp? Mitropolitul era ascuns în pivnița unui rachier. Pe la 6 ore un diacon se prezentă la autorul acestui articol și-l rugă să vină în ajutorul Mitropolitului Calinic, căruia prefectul poliției i-a încuviințat întoarcerea în Mitropolie, „pentru a-și căuta rana". În adevăr, acest ordin al prefectului exista și astfel mă dusei cu diaconul la rachierie și, după cîteva îndoieli, văzui scos la lumină pe P.S. Sa din pivniță, îmbrăcat în o blană de rînd cu postav verde. Cînd să ne suim în trăsură, o ordonanță ne veni din partea Locotenenței poftind pe Mitropolit la Palat. Și astfel, în contra intențiunii cu care am intrat în această afacere, acompaniat de ofițerul Gherghel, furăm conduși la Palat și Mitropolitul se introduse în Sala Locotenenței unde, cît pentru căutarea sănătății sale, d-l Lascar Catargi îi încuviință orice înlesnire, precum de la sine se înțelege. Noi ieșirăm din sală lăsînd pe Mitropolit a depune descoperirile P.S. Sale în trista cauză în care pare a fi luat o parte așa de nechibzuită. Cu aceasta am terminat expunerea faptică a celor întîmplate. Tot ce se zice și se vuiește în contra sunt invențiuni..."

Maiorescu are o predilecție pe care nu i-o puteam bănui pentru „scenele de masă": manifestații, conflicte de stradă, intervenții militare. E aproape curios cum un om rezervat ca el, cunoaște așa de bine psihologia mulțimii. Ce e drept, o imperceptibilă ironie însoțește totdeauna tabloul agitațiilor publice și această ironie e semnul distanței. **Istoria contemporană** e plină de descrierea unor tulburări, însă capodopera genului este o pagină din **Discursuri**, unde se povestește, cu un umor extraordinar, devastarea redacțiilor ziarelor de opoziție „de către un grup de huligani puși la cale (discret) de guvern:

„D-lor deputați, faptele la cari se referă interpelarea mea vă sînt cunoscute. Se comisese la 4 septembrie atentatul contra d-lui ministru președinte (...)

A doua zi, într-un mod foarte natural și care face onoare în deosebi comercianților de frunte din capitala București, aceștia împreună cu mai mulți alți cetățeni s-au dus — se și cuvenea să facă așa — ca să-și exprime sentimentele de bucurie pentru scăparea d-lui prim-ministru (...)

Acum, d-lor, după ce aceștia s-au dus pe la casele lor, nu știu cine va fi rămas din curtea ministrului de interne cari nu s-au dus pe la casele lor, ci s-au dus pe la casele altora. Faptul este că o ceată de oameni (nu așa, d-lor, mă exprim într-un mod moderat, dacă îi numesc o ceată de făcători de rele? fiindcă devastările în nici un caz nu pot fi o facere de bine), așadar: o ceată de făcători de rele a pornit de acolo, însă organizați în bandă, adică în ordine închisă — era ordine în dezordine — a pornit de la ministerul de interne din strada nu știu de ce numită a Academiei și a trecut prin strada Vămei și a ieșit în strada Victoriei și a ajuns drept în piața Episcopiei și aici, sub această amintire bisericească, a năvălit asupra redacțiunii ziarului **Epoca**, a spart ferestrele, a spart ușile, a spart dulapurile, a rupt hîrtiile, a aruncat dosarele de corespondență, chitanțe și alte acte pe jos și pe stradă, a apucat la bătăi pe cine a găsit prezent în redacție (...).

De acolo, tot așa organizată, această ceată, tot prin strada cea mai frecventată a Bucureștilor, prin calea Victoriei, a intrat în strada Clemenței ziua în amiaza mare pe la 10 și jumătate ore dimineață și s-a dus la alt ziar, la **Indépendance roumaine**, care însă, pe semne că avînd oarecare prevederi asupra libertății presei sub era nouă, se baricadase și putea să se baricadeze după construcția caselor, fiindcă avea spre stradă un grilaj de fier țeapăn și din întîmplare în curte erau preparative de iarnă, lemne pentru încălzit, și tipografii de acolo au pus mîna pe lemne și s-au pus în stare de legitimă apărare; mai era și cîte o pușcă pe la d-nii redactori din casă, se vede că sînt vînători...

A fost destul de legitimă și energică apărarea pentru ca curajoasa ceată să se retragă de acolo fără a mai încerca brutalități; s-a retras, dar tot în ordine, tot organizată, și a luat-o, o fi fost pe la 10¾ ore, iarăși pe strada mare, a trecut pe dinaintea Palatului Majestății Sale Regelui, a trecut pe piața Teatrului și a ajuns la Bulevard, a apucat la dreapta la băile Eforiei și acolo sus, unde nu știu cum administrația Eforiei a avut în zilele erei noi curajul să închirieze unui jurnal de opoziție **România**, cîteva camere pentru redacție, s-a urcat banda pe scări și a început la redacția **României** aceeași scenă, a dărîmat ușile și ferestrele de la clădirea Eforiei, a pătruns în redacție, a devastat arhiva, a bătut pînă la sînge pe unul din redactori și apoi s-a retras și de acolo (...)

Iată faptul, d-lor.

Locuința mea nu este departe de piața Episcopiei; a venit un cunoscut la mine pe la 10 ore și jumătate și pe urmă altul, și mi-au spus ce se petrece (...) Apoi am deschis ferestrele ca să constat dacă se auzea ceva: eu nu am auzul bun; totuși mi se părea că se auzea ceva, era atîta larmă acolo, spargere de ferești etc... încît era cu putință să se audă ceva și în acel cap al străzii Mercur. În tot cazul eu am **văzut** ceva; am văzut pe sergentul străzii mele, al străzii Mercur, plimbîndu-se liniștit pe strada sa".

EUGEN POPA — „NOCTURNĂ"

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți: Cezar Baltag, Fănuș Neagu, Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție: Constantin Țoiu

REDACȚIA: București, Bd. Ana Ipătescu, 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE: 3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică: Mircea Popescu
Paginator: Nicolae Ion.